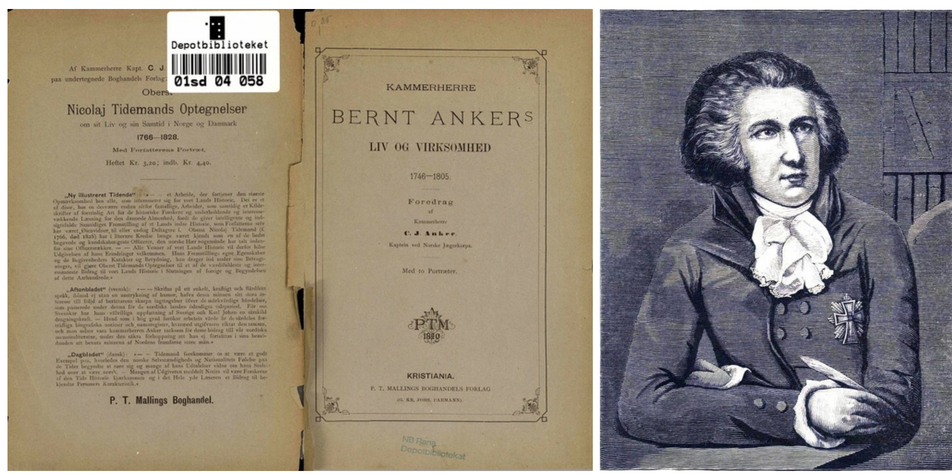

Af Kammerherre Kapt. C. J. [...] paa undertegnede Boghandels Forlag: [...]

Obers[t]

Nicolaj Tidemands Optegnelser

om sit Liv og sin Samtid i Norge og Danmark

1766—1828.

Med Forfatterens Portræt.

Heftet Kr. 3,20; indb. Kr. 4,40.

„Ny illustreret Tidende“ ...

„Aftonbladet“ (svensk) ...

„Dagbladet“ (dansk) ...

P. T. Mallings Boghandel.

KAMMERHERRE

BERNT ANKERS

LIV OG VIRKSOMHED

1746—1805.

Foredrag af Kammerherre C. J. Anker. Kaptein ved Norske Jægerkorps.

Med to Portræter.

PTM 1830

KRISTIANIA.

P. T. MALLINGS BOGHANDELS FORLAG (G. KR. JOHS. FAEMANN).

KAMMERHERRE

BERNT ANKER^S

LIV OG VIRKSOMHED

1746-1805

Foredrag

af

Kammerherre

C. J. Anker.

Kaptein ved Norske Jægerkorps.

———

Med to Portræter.

KRISTIANIA.
P. T. MALLINGS BOGHANDELS FORLAG
(G. KR. JOHS. PARMANN).

SÆRTRYK AF ILLUSTRERET FAMILIELÆSNING.

TRYKT I CENTRALTRYKKERIET l884.

Förord till den elektroniska utgåvan

Dette verk av **Carl Johan Anker** (1836-1903) er digitalisert i april 2008 av Nasjonalbiblioteket i Oslo og anpasset for Projekt Runeberg i oktober 2014 av Ralph E.

Om Kammerherre Bernt Anker.

F. 1746, † 1805.

[Efterstaaende Biogaii er affattet af Kaptein ved Norske Jægerkorps, Kammerherre C. J. Anker i det væsentlige overensstemmende med de Foredrag over Bernt Ankers Liv og Virksomhed, som han i November 1881O holdt i Kristiania Handelsstandsforening og i Marts 1882 i Kjøbenhavns Studenterforening.]

Der paaligger som bekjendt enhver Generation en Forpligtelse til at hædre de Personer af foregaaende Slægtled, sum paa en eller anden Maade har bidraget sit til at hæve Efterslægten og bygge Fædrelandet bedre, — hvad enten dette er skeet ved ædel Daad og opofrende Gjerninger, ved ihærdigt Arbeide ug Studium eller ved et Liv ført i Alvor og Renhed.

Ved at hædre vore Fædre, hædre vi os selv. Vi bør derfor bevare dem i Traditionen med Kjærlighed og med Tak for, hvad de har udrettet, thi det er for os de har arbeidet, det er vi, som har taget i Arv Frugten af deres Sved og af deres Trængsler.

Hvad nu Bernt Anker angaar, saa tror jeg, at han ved sin energiske Flid og Udholdenhed, ved sin Kjærlighed til Kundskab og Oplysning, ved sin Interesse for Kunst og Literatur og Skuespil, ved sin storartede Gavmildhed og Opofrelse for alt, hvad der kunde fremme Handelens og Næringsveienes Fremgang, — men fremfor alt ved sin brændende Kjærlighed til Fædrelandet og til den By, hvis Barn han var, — har efterladt et Eksempel, der uvilkaarligt maa mane til Efterfølgelse.

Mit Kjendskab til Bernt Anker har jeg hovedsagelig hentet fra nuværende Professor Dr. L. Daaes „Gamle Kristiania^, fra Bernt Moes Personalhistorie og fra Fru Dunker, f. Hansteens: „Gamle Dage". Endel har jeg ogsaa hørt af min Fader, der var meget yndet af Bernt Anker, og som kjendte ham godt.

Jeg skal nu først give et skitseret Overblik over Bernt Ankers Familieforhold og Ungdomsliv og derefter dvæle lidt nærmere ved ham i hans Egenskab af Chef for det store Handelshus, han repræsenterede, og i hans Egenskab af Eiendomsbesidder og Jernværkseier.

Bernt Anker var af en oprindelig svensk Slægt, idet hans Farfars Far, Erik Anker fra Gøteborg — ifølgeFamilie-Traditionen — søger sit Udspring fra den svenske Familie Anckar til Agnhammar i Wermland, der var indskreven som No. 108 paa d.et svenske Ridderhus, hvor Familiens Vaaben endnu hænger. Denne Erik Anker nedsatte sig omtrent 1668 i Kristiania, hvor han eiede det Hus i Kirkegaden, hvori Dührendals Butik nu er. Han etablerede her i Staden en stor Trælasthandel og efterlod sig ved sin Død 1699 en betydelig Formue. En af hans Sønner var Præst i Land og en af dennes Sønner igjen var Justitsraad Christian Anker. Bernt Ankers Fader. Christian Anker havde ogsaa en stor Trælastforretning her i Byen, han eiede mange Skibe og byggede blandt andet det saakaldte Palæ mellem Strandgaderne i Kristiania: det er opfort paa Pæle, idet Tomten til Huset og Haven efterhaanden indvandtes fra Vandet. Bygningen blev færdig 1755. Christian Anker var gift med Karen Elieson, der var Faster til den Ritmester Iver Elieson. der i 1788 var med at oprette den ridende Borgergarde i Kristiania, hvilken Garde i 1881 blev ophævet efter i 93 Aar med Ære at have hævdet sin Plads i Arméen. Den gjorde som bekjendt Tjeneste for sidste Gang, da den d. 8de Oktober 1881 eskorterede H. M. Kong Oscar d. 2den til Slottet, hvor Hans Majestæt i naadige Ordelag tog Afsked med Garden.

Karen Anker overlevede sin Son Bernt et Aars Tid, hun døde paa Vækkero 1806 i sit 84de Aar. I Kristiania benævnedes hun almindeligvis: „Gamlefrua" og var en kraftig og populær Personlighed, som altid af sin Søn Bernt blev omtalt med Stolthed og Høiagtelse.

Hendes Mand døde allerede 1765 og efterlod sig en Formue af antagelig henimod 400,000 Rdr.

Bernt Anker blev født i Kristiania den 22de Nov. 1746 og døde i Kjøbenhavn den 22de April 1805, altsaa omtrent $58^1/_2$ Aar gammel. Tilligemed sine 3 Brødre, Iver, Peder og Jess, — hvoraf den længstlevende, Peder, der døde paa Bogstad 1824, ogsaa har indlagt sig et godt Navn i Norges nye Historie, dels som Generalveimester, dels som Eidsvoldsmand og dels som den første norske Statsminister, — nød Bernt Anker en særdeles omhyggelig Opdragelse.

I den Tid ansaa formuende Folk det ikke for passende at lade sine Børn gaa paa Skole, thi denne besøgtes mest af Disciple i tarvelige Kaar. Christian Anker antog derfor ligesom andre af Hovedstadens Patriciere en Guvernør til sine Sønner, nemlig den talentfulde og lærde Christen Hvass.Omtrent 17 $^1/_2$ Aar gammel forlod Bernt Anker sit fædrene Hjem og reiste med sin Hovmester til Danmarks Hovedstad, hvor han den 9de Mai 1764 blev immatrikuleret som Student ved Kjøbenhavns Universitet, efterat han af den bekjendte Professor Abraham Kall var bleven meddelt et Modenhedsbevis. hvori der blandt andet anføres følgende smigrende Ytring: „Han tilfører vor Stand større Hæder, end den ham".

Efter at have studeret en Tid ved Universitetet afreiste Anker med sin Hovmester til Sverige, Tydskland, Italien, Frankrige og England. Under denne Reise, der varede i 3 Aar, indhentede han mange Kundskaber, navnlig i sproglig, æstetisk og merkantil Retning. Hans førnævnte Hovmester, Hvass, gjorde sig under Reisen bekjendt med udenlandske Teaterforhold, blev ogsaa senere Teaterdirektør i Kjøbenhavn, hvor han tillige syslede med Astronomi.

I disse Ungdoms Aar nærede Bernt Anker megen Lyst til at blive Diplomat, hvilken Tilbøieligked oftere paany vaktes hos ham senere i Livet. Den ældre Grev Bernstorff opfordrede ham til at gaa som Legationssekretær til Paris, han udnævntes ogsaa dengang — kun 21 Aar gammel — til Justitsraad; men hans Moder, der sad i store og vanskelige Forhold siden hun i 1765 var bleven Enke, ønskede nu i 1767, at hendes Sùn, Bernt, skulde komme hjem for at overtage Husets mangehaande Forretninger. Han rettede sig ogsaa efter dette Ønske, uagtet

han derved visselig bragte et stort Offer.

I de 16 Aar fra 1767 til 83, hvori Anker i sin Moders Navn bestyrede det store Handelshus, virkede han under særdeles heldige Konjunkturer. Thi under den nordamerikanske Frihedskamp, der da netop fandt Sted, var Danmark og Norge de vigtigste af de neutrale Magter, idet nemlig de andre søfarende Nationer, Holland, Frankrige og Spanien maatte deltage i Kampen. Fragtfarten blev saaledes saagodtsom udelukkende besørget af Norge og Danmark.

Den norske Trælasthandel blomstrede paa den Tid som maaske aldrig for eller senere. Det bedste Marked var England. Norge havde saa at sige faa et Eneret paa Udskibning til England af en vis Sort Trælast; storbritaniske og irske Havne fyldtes med norske Varer, der havde rivende Afsætning. Svære, bugede Skibe, der vare fortrinlig skikkede til at rumme stor Last, gjorde sine regelmæssige Ture til England og kom altid tomte tilbage. Paa Grund af Krigen medAmerika vare de engelske Orlogsværfter i travl Virksomhed og konsumerede ikke alene Skibstømmer og Egelast fra andre Lande, men Masser af Hjælpetømmer fra Norge.

Her hjemme var Udskibningen dengang i forholdsvis faa Hænder, saa der var ikke mange Konkurrenter i denne Forretning. De store udskibende Huse havde sine faste Leverandører i de norske Skovegne og sine faste Kunder i Udlandet, — Tingen gik sin jævne, rolige Gang. Imellem reiste der sig vistnok Rivaler, men disse blev som oftest fortrængte ved det Udelukkelses-System, der anvendtes af de ældre, mægtige Huse. Elvedragenes Eiere ansaa sig nemlig dengang berettigede til uden videre at udelukke andre Medbeilere fra de tilgrændsende Skove. Dette stemmer ikke med vore Anskuelser, men faktisk er det, at der i de Dage var Velstand og deraf flydende jevn Tilfredshed og Munterhed i vore Skovtrakter. Denne Velstand udbredte sig ogsaa til de Byer, hvorfra Trælasten udskibedes. I enhver Udskibningsby var der nemlig enkelte store Huse, der ved sin Rigdom kunde trodse forbigaaende Uheld og som derved vare til Støtte for den fattige Klasse.

Bernt Anker forstod paa en talentfuld Maade at benytte Tidens heldige Konjunkturer og kastede sig med Liv og Lyst og Klogskab ind i de dristigste Spekulationer, der i Regelen kronedes med Held. Han satte ofte en betydelig Kapital paa Spil i det uvisse Haab at vinde meget, men lians gode Lykke svigtede ham som sagt — næsten aldrig. Dog i en Retning var han ofte uheldig, nemlig med sine Skibe: han eiede nogle og fyrgetyve saadanne, men tabte mange af dem. I sit Testament meddeler han selv, at han ved forliste og bortkomne Skibe har tabt over $^{1}/_{2}$ Million Rdr. Han assurerede dem aldrig! Han bestemte ogsaa, at hans efterladte Fideikommis ingen Skibe skulde holde, men sælge dem alle paa to nær.

Som et Bevis paa, hvor heldigt det gik Bernt Anker i disse Aar kan anføres, at han beklager sig over det i Virkeligheden gode Udbytte af Aaret 1777. En amerikansk Kaper havde da brændt hans Skib „Fanny“ udenfor Lindesnæs — just, som det var under Udseiling med en vakker Ladning. „Denne Begivenhed har afskrækket de Engelske fra at komme“, skriver han i en af sine utrykte Breve, „og Afsætningen er miserabel“. Men Faktum er, at han i dette Aar udførte for ikke mindre end 60,000 Pund Sterling eller for 1,080,000 Kroner, hvilket ikke synes saa miserabelt endda!I et andet Brev fortæller han, at han maa opgive en Tur til Kjøbenhavn, som han ønskede at foretage i Anledning af sine Alfærer paa Mosse Jernværk, — thi for Familiens Skyld turde han ikke da forlade Kristiania, selv om han derved vandt 50,000 Rdr.

I 1783 aflagde Anker Regnskab for sin 16aarige Virksomhed som Bestyrer af Fællesboet, hvorpaa dettes Eiendomme blev delt mellem ham og hans 2 gjenlevende Brødre, Peder og Jess. Størrelsen af den Formue, som Bernt Anker arvede efter sin Fader, ved man ikke saa nøie, men de faste Eiendomme, der faldt paa hans Part — deriblandt det saakaldte Palæ i Strandgaden hersteds — takseredes til omtrent 129,000 Rdr. Anker drev fra det nysnævnte Aar sine Forretninger for egen Regning. Han begyndte vistnok denne sin Virksomhed i en uheldig Periode, da den pludselige Fred til Versailles samme Aar havde bevirket en Rystelse i Handelsverdenen, men han svang sig snart op til Landets rigeste Mand, idet hans Indtægter i de resterende 22 Aar af hans Liv jevnlig steg. Saaledes udskibede han i mange Aar fra Kristiania, Moss og Fredriksstad ikke mindre end 170 Ladninger Trælast aarlig, hvoraf han betalte i Told og Tiende omtrent 30,000 Rdr. om Aaret. Selv opgiver han i et fortroligt Brev til sin bedste Ven og stadige Korrespondent, Fætteren Carsten Anker, at han med Lethed kan depensere

30.000 Rdr. aarlig ekstra, uden at det vil genere ham. Hans Indtægter var i mange Aar omkring 150,000 Rdr. af de daværende Firemarksdalere; mod Slutningen af hans Liv steg de saaledes, af de i det for Trælasthandelen saa fordelagtige Aar 1802 beløb sig til omtrent 222,000 Rdr., i 1803 til 243,000 Rdr., medens de i 1804 igjen sank til 153,000 Rdr.

Ifølge den General-Balance, der opgjordes ved Udgangen af Aaret 1804 — halvfjerde Maaned før Ankers Død — udgjorde hans rene Formue omtrent 1 $^{1}/_{2}$ Million Rdr., deriblandt 146 faste Eiendomme, der takseredes for 8 à 900,000 Rdr.

Det vil maaske interessere at høre Navnene paa enkelte af disse Eiendomme, saasom:

Mosse Jernværk, takseret til 100,000 Rdr.,

Haked als Jernværk, takseret til 66,000 Rdr.,

Frogner Gaard ved Kristiania, takseret til 60,000 Rdr.,

Soli Brug i Tune, takseret til 50,000 Rdr.,

Vestby i Skedsmo, takseret til 36,000 Rdr.,

Varild Brug i Vinger, takseret til 30,000 Rdr.,

Stensby Brug i Eidsvold, takseret til 24,000 Rdr.,Aas i Hakedalen, takseret til 20,500 Rdr.,

Skove i Birid takseret til omtr. 11,000 Rdr.,

Palæet i Kristiania, omtr. 10,000 Rdr., (nu er det formentlig mange Gange saa meget værd),

Sande Herregaard i Tliune, omtr. 9000 Rdr.,

Grundset Skov, omtr. 8000 Rdr.

Foruden den nævnte Formue havde Anker hos uvisse Debitorer tilgode tilsammen omtrent 456,000 Rdr., hvilken Sum han med sin sædvanlige Liberalitet udtrykkelig erklærede aldrig skulde indkræves. Der findes Fortegnelse over flere af disse Debitorer, men det vilde blive for vidtløftigt at opregne mere end nogle faa af dem:

Af Geheimeråd Moltke havde han tilgode 12,000 Rdr., af Grev Ahlefeldt — Laurvig, 6,500 Rdr., af Carl Manderfeldt 800 Rdr., af Engelskmanden Doutkal 10,900 Rdr. o. s. v.

Foruden af Trælast-Produktionens Udvikling gjorde Anker sig særlig fortjent af Bjergværks- og Fabrik-Driftens Opkomst. I Aaret 1784 blev han Eneeier af Mosse Jernværk, som han og hans Broder Jess allerede 1776 havde kjøbt af deres Farbroder, Erik Anker, der døde 1785, og som var Fader til Bernt Ankers fortroligste Ven, Statsraad Carsten Anker. Dette blev snart et af Landets vigtigste Jernværker. Det derværende Kanonstøberi, der siden dets Oprettelse 1751 kun havde svaret daarlig Regning, idet Kanonerne stadig sprang under Prøven, — kom snart i Mode, thi Anker tog sig af Støberiet med sædvanlig Energi. Straks han havde overtaget Værket, besøgte han de svenske Kanonstøberier og det store Caronske Værk i Skotland og satte sig grundigt ind i Kanonfabrikationen. Efter sin Hjemkomst anvendte han de gjorte Erfaringer saa vel, at Kanonerne fra nu af holdt. Efterhaanden saa han sig istand til at levere gode, svære Kanoner til den dansk-norske Flaade, hvilket foruden Bestillinger, indbragte ham en Takkeskrivelse fra Admiralitetskollegiet i Kjøbenhavn.

I 1798 kjøbte Anker Hakedals Jernværk for 34,000 Rdr. Det var da forfaldent og havde i 20 Aar ligget øde; — men ved at anskaffe nye Hammere og optage nye Gruber var Værket 12 Maaneder senere igang og spredte Liv og Virksomhed til Bygderne omkring.

I 1791 anlagde Anker Stockenbroks-Mindes Kobberværk i Numedal og forenede hermed 3 Aar senere det da indkjøbte Værk: Fredriks-Minde, opførte en Smelteovn oganvendte store Bekostninger paa Værkets Opkomst, men maatte dog snart nedlægge det.

I 1793 overtog han Eidsvold Guldværk, der hidtil havde været drevet af Staten uden at svare Regning. Under

Ankers Bestyrelse gik det ikke stort heldigere, saa han snart maatte hæve Driften paa Guld, hvorpaa han anlagde et Kobberværk i Nærheden. Dette gav ham forresten heller ikke nogen Indtægt, uagtet det havde kostet ham omtrent 100,000 Rdr. Seks Aar efter Ankers Død blev det nedlagt, 1811.

Paa Hadeland anlagde han det første norske Blyværk, hvis Virksomhed ogsaa ophørte nogle Aar efter Ankers Død, men er senere optaget. Det eies nu af et Interessentskab og skal Malmen fra Værkets Gruber fortiden indeholde — foruden Sølv — omtrent 82 % Bly.

Da man tænkte sig Muligheden af, at der kunde findes Stenkul i Omegnen af Kristiania, forærede han et fra England forskrevet Jordbor til det topografiske Selskab hersteds. Boringer bleve ogsaa anstillede, men gav ikke synderligt Resultat.

Jeg skal nu gaa over til kortelig at omtale Bernt Ankers Karakter og Personlighed, hans Gavmildhed og Gjæstfrihed, hans Ægteskab samt nogle løsrevne Træk af hans private Liv.

Efter hvad min Fader har fortalt mig, var Bernt Anker en Mand af noget over middels Høide, slank som Yngling, fvldigere som ældre. Han havde et ædelt og regelmæssigt Ansigt, udtryksfulde blaa Øine, hvoraf der lyste Aand, Energi og Godmodighed. Han havde et fint og vindende Smil. Hans Temperament var en Blanding af det sangvinske og det koleriske, han havde et varmt Hjerte og besad i sjelden Grad den Evne at kunne beundre. Han var en ridderlig Karakter og han havde let for at blive begeistret. Hans Samtale var fængslende og ofte krydret med Vid og Humor. Hans Organ var yderst behageligt; hans Fremtræden var den fine Verdensmands, gracios og élegant, hans Væsen var velvilligt, men ogsaa værdigt, sikkert og selvbevidst.

I Forretninger var han grei og klar; jo vanskeligere en Sag var, desto mere interesserede den ham og desto lettere havde han for at træffe Sømmen paa Hovedet. I indviklede Sager var han en Mester. Man har kaldt ham intrigant. Han var nøiætig og ordholdende. Hans største Glæde var at glæde Andre,og denne Egenskab var Aarsagen til hans Gavmildhed og Nøglen til hans Popularitet.

Hans Forfængelighed, der i Omtale er bleven stærkt fremhævet, var ganske vist et meget fremtrædende Træk i hans Karakter; men den var parret med saamegen Humanitet og Alsind, med saamegen Kjærlighed til Næsten — uanseet Livsstilling og Kaar — at Efterslægten vistnok med Tryghed kan kaste et Overbærelsens Slør derover, især naar tilbørlig Hensyn tages til den Særstilling, han indtog i vor By og til den for en Privatmand sjeldne Popularitet, han nød, samt i det hele til den Tids Aand og Retning. Man bør som bekjendt undgaa at lægge sin egen Tids Maalestok paa henfarne Tiders Mænd eller Forhold. „Den sande Liberalitet ligger i at kunne anerkjende“, siger Gøthe. I Bernt Ankers Tid forstod man maaske at anerkjende andres Fortjenester mere end i vor Tid, — derfor skabte ogsaa den Tid andre Feil end vor.

Bernt Anker var gavmild, familiekjær og vennefast. Hvad han gjorde for sin Slægt og for sine Venner i Retning af pekuniær Opofrelse — gaar op til det fast utrolige, ja hans Gavmildhed mod enhver, der søgte hans Hjælp, var saa stor, at saagodtsom ingen gik uhjulpen fra ham. Han opsøgte ofte selv Armoden og Elendigheden for at lindre den. Han kaldte ham ogsaa spøgende: alle Daarers Formynder. „Han gav aldrig under 20 Rdr. ad Gangen“, siger Fru Dunker, f. Hansteen, om ham i sin Bog: Gamle Dage, „som oftest gav han 100 Rdr., men ingen fik mere end 500 Rdr. om Aaret“. Fru Dunker fortæller ogsaa, at da hendes Fader var død, modtog hendes Moder et Brev fra Anker, hvori der laa flere Banknoter og en Skrivelse, der var smukt og ærbødigt affattet. „Det indesluttede“, skrev han bl. a., „er en Gjæld, som jeg skylder den Afdøde“.

Ligeledes fortæller hun en ret betegnende Anekdot om en Foged paa Toten, Assessor Spärck, der var kommen i en Kassemangel paa 1000 Rdr., og som henvendte sig til Anker om Hjælp, og blev ført ind til ham, medens han blev friseret. Hr. Spärck fik en Stol at sidde paa, men ingen talte. „Bring Assessoren en Bog“, sagde Anker til Tjeneren. Bogen blev bragt, den var engelsk. Spärck forstod ikke det Sprog og lagde snart Bogen fra sig. „Bring

Assessoren den Blomsterpotte der". Han fik Potten og lugtede til Blomsterne. Endelig gik Betjeningen, hvorpaa Fogden fremførte sit Ærinde. Bernt Anker for op: „Staar mit Rygte saa slet", sagde han, „at enFremmed fra Gaden kan komme til mig og fortælle, at han har besveget den ham betroede Kasse for 1000 Rdr. og saa uden videre tro, at han kan faa dem af mig. Nei, det gaar for vidt!" „Ja, det tænkte jeg nok, Hr. Kammerherre", sagde Fogden, „men min Kone vilde absolut, jeg skulde gaa til Dem, uagtet De ikke kjender mig — nu vil jeg gaa til Rosenkrantz, ham kjender jeg dog lidt". „Tror De Rosenkrantz vil laane en uvederheftig, upaalidelig Oppebørselsbetjent 1000 Daler, — nei, det gjør han ikke; en saadan Dumhed gjor kun — Bernt Anker". Og dermed fik Fogden sine 1000 Rdr.

Anker forærede i 1793 paa sin Kones Fødselsdag den 28de Mai Gaarden Ullevold ved Kristiania med Indbo og Besætning til hendes Brodersøn, John Collett. Paa den nævnte Dag gaves der paa Ullevold i mange Aar en Folkefest, hvor de fattige bleve beværtede med Oksesteg og Kjødsuppe, hvorefter hver af dem fik kontant 24 *β*, naar de gik. Mange Aar efterat Ullevold var ude af Familien Colletts Eie, saa man den 28de Mai store Klynger vandre op til Gaarden for i Tankerne at nyde de tabte Glæder.

Den store Gaard med tilhørende Eksercerplads, der ligger i Toldbodgaden i Kristiania, — hvilken Gaard havde tilhørt Bernt Ankers i 1798 afdøde Broder Jess, — skjænkede Anker i 1802 til Krigsskolen, der endnu benytter den. Efter hans Død tilfaldt hans Bibliotek paa omtrent 4000 Bind denne Anstalt. I en af Læsesalene hænger der en Tavle med Indskrift til Minde om Bernt Ankers varme Interesse for Krigsskolen.

De to sidste Linier af denne lyder saaledes:

„I, Fædrelandets haabefulde Sønner, Ved Ungdoms Flid, ved Manddoms Daad ham lønner".

Naar jeg ikke citerer det hele Vers, saa er det fordi det er affattet i stærkere Udtryk end man nutildags benytter sig af og derfor let paa os kan gjøre et komisk Indtryk.

Til Katedralskolen forærede Anker sin Broder Jess's Bøger, omtrent 1150 Bind, hvorhos han testamenterede Palæhaven til denne Skole. Haven blev dog senere forpagtet til Palæet.

Sin Broder Jess's Gjæld, der beløb sig til ikke mindre end 144,000 Rdr., betalte han uden at knurre og omtalte ham alligevel altid senere med Kjærlighed.

Bernt Ankers Gjæstfrihed var stor. Som Vært var han uimodstaaelig og hans ydre Væsen, — der under de saakaldte Audientser", han gav, undertiden gjorde Indtryk af at væreceremonielt, — var i hans Vennekreds roligt og naturligt og virkede yderst sympatisk.

I mange Aar var der Assemblé hos ham hver Søndag, enten i Palæet eller — om Sommeren — paa Uranienborg og navnlig paa Frogner. Imellem kunde det falde ham ind at byde et større Antal Personer, med hvem han tilfældigvis traf sammen, f. Eks. paa en Udsigt eller lignende — med sig hjem til Middag. Dette blev da gjerne til en hel Fest for de indbudne, der saa uventet kom i Berørelse med denne, da saameget omtalte og vindende Personlighed.

Han gjorde ofte større Middage og serverede da altid med udmærket Yin. For sin egen Del var Anker forresten yderst afholdende i Mad og Drikke, han nød f. Eks. aldrig Vin undtagen den var opblandet med Vand, og drak hverken Øl eller Kaffe. Mauritz Hansen fortæller i sin Novelle „Moderen", at der engang ved en Middag hos Bernt Anker var Tale om Vinen, som alle de tilstedeværende vare enige om at rose og erklære for enestaaende; da siger pludselig en tilstedeværende Præst: „Man kan mærke, at de Herrer Berømmere ikke har smagt Vinen paa min Præstegaard, thi den er i det mindste ligesaa god". Alle studsede, undtagen Værten, som sad ssmaalo. Gjæsterne protesterede nu kraftigt mod den gode Præstemands Paastand, indtil denne udbrød: „De vil da altsaa virkelig, mine Herrer, beskylde Etatsraaden for, at han forærer mig slettere vin, end han selv drikker!" Alle lo og morede sig over denne Løsning.

Men det var ikke alene indbudne Gjæster, der vankede i Bernt Ankers Hus; der var altid ved hans Bord dækket endel Reservepladse for Venner, som kom af sig selv, og det var ikke faa, thi de vare altid velkomne.

Naar Anker sad ved en munter Middag, brugte han ofte at improvisere Vers eller Rim. Da han tilbragte Julen 1799—18OO paa Colletts glade Fladeby i Enebak, hvor der Nytaarsdag — ubegribeligt nok — blev en varm Disput om, hvorvidt det nye Aarhundrede begyndte 1ste Januar 1800, eller 1ste Januar 1801 — greb Anker sit Glas og improviserede følgende:

Lad de lærde trættes om, Naar vort Sekulum har Ende, Hjernen bliver derved tom Og vort Hjerte kan ei brænde; Men det Hjerte, som ei brænder For vor Collett ng hans Hus, det til Venskabs Fryd ei kjender o. s. v.Min Fader har fortalt mig, at en Herre som hed Kaae, engang ved en Middag vilde Bernt Anker en Smule tillivs og derfor udbrød, idet han hævede sit Glas:

„Jeg drikke vil en Skaal for Bernt Anker, der er bleven stor kun ved sine Planker“.

I samme Øieblik svarede denne godmodigt:

„Aa, Anker og Planker — er Rim uden Tanker, Ikke saa, — Hr. Kaae?“

Naar jeg anfører saadanne Replikskifter, da er det ikke fordi, at jeg anser dem i og for sig at være interessante — uden for saa vidt, som de jo give et lidet Billede af den Tids Aand og Sæder.

Man har talt meget om Bernt Ankers Ægteskab. 27 Aar gammel blev han den 11te April 1773 gift med den da 36 Aar gamle, men elskværdige og yndige, af alle særdeles afholdte Mathia Leuch, der var Enke efter den i 1768 afdøde Kjøbmand Morten Leuch til Bogstad Gaard. Hun var en Datter af Kjøbmand Peter Collett. De bleve viede af Brudgommens Fætter, Slotspræst Sverdrup.

I forbigaaende vil jeg her nævne, at Bogstad efter Bernt Ankers Død gik over til hans Broder Peder, i hvis Dattersøn, Baron Herman Wedel-Jarlsbergs Eie Gaarden nu er.

Mathia Anker var som antydet en ædel og fin Personlighed, der trolig stod sin Ægtefælle bi med Raad og Daad og som forestod hans Hus paa en yndig og værdig Maade. Hendes Gjæstfrihed og Gavmildhed var ligesaa stor som hendes Mands og hendes Interesse for filantropiske Gjøremaal var levende. Saaledes gaar der endnu Sagn om, hvor kjærligt hun tog sig af Børnene paa det Ankerske Waisenhus, hvilken Anstalt hun og hendes Mand stiftede paa deres 5-Aars Bryllupsdag d. 11te April 1778 og som fremdeles er i Virksomhed. For 6 Aar siden høitideligholdt den sin 100-Aarsfest.

Waisenhusets Lokale nedbrændte d. $^{1}/_{1}$ 1881. Anstalten er senere flyttet til sit nybyggede Hjem ved St. Hans-Hangen, der indviedes af Pastor Dop d. $^{3}/_{11}$ 1882.

Stiftelsens Kapital udgjør omtrent 120,000 Kr., hvortil kommer et Beløb af 54.000 Kr., der i 1880 er indkommen ved Salg til Kristiania Kommune af dens tidligere Eiendom, der bestod af en stor Have i Nærheden af Vor Frelsers Gravlund. Det sidstnævnte Beløb er anvendt til Indkjøb af Tomt i Gjedemyrsveien No. 35 og til dens Bebyggelse.Waisenhuset Bestyres af en Direktion, der bestaar af Garnisonspræsten i Kristiania, af en der bosiddende Handelsmand, og af et Medlem af den Ankerske Familie. Stiftelsen har til Maal at skaffe fattige, forældreløse Børn af begge Kjøn, tilhørende Embeds- eller Borgerstanden, Underhold, Opdragelse og Undervisning. Mange bra Mænd og Kvinder ere i Aarenes Løb udgaaede derfra.

Bernt Anker har engang sagt om sit Ægteskab, „at det var en Episode, hvori hans Sjæl ingen Del havde“, at det altsaa med andre Ord var et Fornuftparti. Han er blevet strængt bedømt for denne Ytring, og jeg for min Del vil ingenlunde forsvare den, men paa den anden Side er det et Faktum, at deres Ægteskab — uagtet børnløst — var

lykkeligt. Hun døde d. 21de Juli 1801, 64 Aar gammel. Den efter vore nøgterne Anskuelser ubegribelige og teatralske Scene, da Bernt Anker ved sin Kones høitidelige Begravelse den 24de Juli, 3 Dage efter hendes Død, Kl. 6 om Morgenen omfavnede hendes Kiste, førend den bragtes ind i det Ankerske Gravkapel tæt ved Vor Frelsers Kirke i Kristiania og sagde: „Nu bedrøvede du mig for første Gang“, — viser dog, at han har skattet hendes gode Egenskaber efter Fortjeneste. Professor L. Daae meddeler i sit Værk „Gamle Kristiania“, at da Anker i et Brev til sin Agent i Paris, Jess Holmbo, underretter denne om Dødsfaldet, begynder han saaledes:

„Mathia Anker, denne Engel blandt Dødelige — er ikke mere“. — Til hendes Minde reiste han en Støtte, som endnu staar i Palæhaven. Paa Støttens alle 4 Sider staar skrevet: „Mathia Anker, vis og god", samt hendes Fødsels- og Dødsdatoer.

Uagtet Ankers Sorg over sin Hustrus Bortgang visselig var større end mange troede, saa talte han dog en Tid efter — ligesom saa mange andre Enkemænd — om at gifte sig igjen.

Tæt ved Bernt Anker boede dengang en formuende Handelsmand, Jørgen Pløen fra Holsten, i et stort, enetages Hus med stort Tag. Huset, der laa nederst i Prindsens Gade ligeoverfor Palæet, var bygget i Ligkisteform, og man fortalte, at Ploen havde givet Huset denne smagfulde Form for daglig at minde Bernt Anker om Døden; „men dette er“, siger Professor Daae, „en taabelig Opdigtelse“.

Til denne Mands Datter, den smukke oa ynditre LouisePløen, om hvem Bernt Anker sagde, „at hun er en Prinsesse, der gaar inkognito“, friede han, men fik Afslag i den Form, at hun om Aftenen, da Anker besøgte hendes Fader, ikke bar det Diamantsmykke, som han samme Dag havde sendt hende med Anmodning om at tage det paa, ifald hun vilde blive: „Kammerherinde Anker“. Louise Pløen giftede sig senere — den 5te Mai 1807 — med den bekjendte Stiftamtmand Emanuel de Thygeson, der førte et gjæstfrit og kostbart Liv og som døde i Zürich d. 16de Mai 1860. 90 Aar gammel. Hans Enke, der boede i Kjøbenhavn, blev endnu ældre, thi hun døde først d. 3die November 1880, 95 Aar gammel. Hun overlevede altsaa sin gamle Frier. Bernt Anker, i 75 Aar.

I Marts 1882 havde jeg den for mig interessante Oplevelse i den norske Digter Prof. A. Munchs Hus, at gjøre Bekjendtskab med en i Kjøbenhavn boende Datter af den yndige Louise Pløen, nemlig Frøken Minna vie Thygeson, Søster til dansk Rigsdagsmand, Kammerherre Th. de Thygeson til Damsgaard i Jylland. Hun viste mig et Portræt af sin Moder.

Der er opbevaret flere saadanne løsrevne Ytringer, som Bernt Anker ved forskjellige Leiligheder har udtalt. Saaledes sagde han engang om en berlinsk Jomfru Hober, der kom herop for at danne et Pigeinstitut i Kristiania og som blev modtaget med megen Velvillie af Byens beau-monde: „Om jeg eiede et Kongerige“, sagde han, „saa vilde jeg give det til Jomfru Hober“.

Det lille Rim, som Bernt Anker improviserede ved Middagen den sidste Gang, han var paa Fladeby — det var den 2den Januar 1804, — gjorde dengang megen Lykke. Der blev udbragt en Skaal for „Oberværtindent“, den yndige Fru Collett, der var Ankers Yndling og som i spøgefuld Tale gjerne kaldtes „den smaa“, fordi hun var liden af Vækst, — da Anker udbryder:

„„Den smaa“ af alt stort — den største, Blandt alle Værtinder — den første!“

Medens jeg nu omtaler saadanne Smaating, kunde det være passende Anledning til at nævne, at da Bernt Anker engang i Paris paa en Kur blev forestillet for Førstekonsulen og af denne blev spurgt, om hvad den egentlige Hensigt var med hans Ophold i Frankrige. svarede Bernt Anker: „Premier-Consul! — den er opnaaet i dette Øjeblik“.Da Kronprinds Fredrik og Kronprindsesse Maria, — for hvem Bernt Anker følte stor Beundring og hvem han som et Tegn herpaa testamenterede endel af sine Pretiosa. — engang i Slutningen af Aarhundredet havde sendt deres Portræter til Kristiania for at ophænges i Byens Festivitetslokale — gik Bernt Anker derhen for at se Billederne, tog derpaa en Blyant og skrev paa Bagsiden af Rammen paa Kronprindsessens Portræt følgende:

Dit Smil er alle Dyders Tolk — Lyksalig Prinds — lyksaligt Folk!

Da Bernt Anker en Aften gik forbi sin Eiendom Sommerro, som laa der, hvor senere Gartnerboligen i Kristiania Slotspark stod mødte han Husmandens Datter, Karen, der gik barfodet og verkensklædt og drev Kjøerne hjem. Da fik han pludselig den Idé at klæde hende op, gav hende Penge, Værelser i Palæet og Hest og Gigh til sit Brug. Karen Sommerro begyndte nu at tro, at hun med Tiden skulde blive Frue i Huset og tiltog sig Myndighed over Folkene i Palæet og paa Waisenhuset. Men da Anker reiste til Kjøbenhavn, forlovede hun sig med en rysk Musikant, som hed Køhler. Imidlertid kom en rig Engelskmand til Byen, han foreslog hende at følge med ham til Italien og afsted gik det udover Egebergveien! Men nogle Mile fra Byen, mødte de uheldigvis eller rettere sagt heldigvis Bernt Anker, som kom hjem fra Kjøbenhavn. Karen søgte nu at skjule sig i Vognen, men blev bemærket af Ankers Tjener, hvorpaa de førte hende med sig tilbage til Kristiania. Næste Dag kaldte Anker hende ind til sig og spurgte, om hun ikke elskede Køhler, som hun var forlovet med, og om hvorledes hun i det hele taget kunde falde paa at løbe bort. Men Karen svarede: „Jeg har aldrig elsket nogen og vil aldrig ægte nogen uden Kammerherren!“ — „Nei, nu bliver det for galt“, sagde Bernt Anker, „gaa fra mine Øine!“ Karen gik da hylende bort og giftede sig efter Ankers Død med en at hans Forvaltere og skal have opført sig vel som Hustru og Husmoder.

For at blive færdig med Bernt Ankers Kjærlighedsaffærer, vil jeg nu fortælle om hans Forlovelse med den deilige Frøken Louise Falbe. Det var i 1804. Fra Begyndelsen af dette Aar førte Bernt Anker et fyrsteligt Hus i den danske Hovedstad og kom ogsaa selv meget paa høiere Steder; saaledes viste hansig engang paa en Maskerade ved Hoffet, kostumeret som norsk Jarl. Man morede sig altid godt paa hans Fester, hvad enten det nu var Selskabers Skyld eller de behagelige Overraskelser, Værten forstod at byde sine Gjæster. Paa et af hans elegante Baller, hvor mine Forældre saaes første Gang (det var forresten 10 Aar førend de bleve forlovede), var ogsaa Frøken Falbe, straalende i al sin Skjønhed. Bernt Anker viste hende megen Opmærksomhed og mange anede hans Hensigter. Kort efter friede han til hende, — for — som Professor Nyerup skriver til I. C. Berg — „at ekscellere ogsaa deri, at have den smukkeste Kone“, og hun gav ham, formentlig overtalt af sin Slægt — sit Ja. Men det varede ikke længe, før Bernt Anker angrede dette Skridt, navnlig paa Grund af den store Forskjel i deres Alder — af omtrent 40 Aar. Han s÷gte derfor at overtale min Fader, som dengang var Løitnant ved Garden tilhest i Kjøbenhavn (hvilken Garde ogsaa senere er ophævet, nemlig den 31te Mai 1866) til at ægte Frøken Falbe. Han tilbød ham tillige en betydelig Pengegave samt Herregaarden Sande i Norge, ifald han vilde gaa ind paa Forbindelsen. Men min Fader vægrede sig, da hans Tanker allerede var optaget andetsteds. Bernt Anker forlod ham nu, lukkede Døren i Laas efter sig og lod ham sidde indelukket i 5 Timer for at betænke sig. Svaret blev imidlertid uforandret, hvorfor Anker ikke havde anden Udvei end selv at hæve sin Forlovelse.

Han testamenterede hende — antagelig paa sin Dødsseng — 100,000 Rdr. foruden en aarlig Livrente paa 6000 Rdr., men da Dokumentet ikke var i tilbørlig Form, fik hun kun det halve Beløb udbetalt. Aaret efter — den 1ste Juli 1806 — ægtede hun Baron Charles de Selby, der var dansk Gesandt i Udlandet. De havde 8 Børn, der alle nu ere døde paa en Datter nær — Caroline — der er gift med dansk Gesandt i Berlin, Kammerherre Qvaade. Baronesse Selby, f. Falbe, døde 1843. 57 Aar gammel.

Om Bernt Ankers offentlige Virksomhed skal jeg kortelig meddele, at han, foruden at blive benyttet i nogle kongelige Kommissioner, udviklede megen Dygtighed i flere kommunale Befatninger. Saaledes var han i 9 Aar Tolddirektør i Akershus Stift, hvilket kostede ham mange Penge, da han oftere betalte sine Underordnedes Kassemangel. For Kristiania Magistrat paatog han sig Bestyrelsen af flere store Formuer, ogmed sit sædvanlige

heldige Greb paa Tingen lykkedes det ham at gjøre dem indbringende. Størst Fortjeneste har han maaske af Generalauditør Lengnicks Bo, der ved Underslæb var kommet i en Gjæld af omtrent 44,000 Rdr., men efter at Anker i et Par Aar havde behandlet denne indviklede Affære, gav Boet et Overskud af omtrent 4000 Rdr. til Deling mellem Hr. Lengnicks to Børn.

Professor Daae siger om Bernt Anker, „at han som Mæcenat indtager en i Norges Historie enestaaende Plads“. Mange vare de Kunstnere og Videnskabsmænd, som han i aarevis understøttede og beskyttede. Blandt de første kan nævnes N. Petersen, der var en Bondesøn, født 1765 paa Kasterud i Gudbrandsdalen, og som Anker underholdt i Kjøbenhavn, hvor han uddannede sig til Portrætmaler under Veiledning af den bekjendte Professor Juel, der døde 1801. Petersen nedsatte sig senere i Skien og har malet en hel Del Portræter. Portrætmaler Peder Aadnes fra Land nød ogsaa Ankers Protektion.

En af Bernt Ankers Yndlingsplaner var at fremme det gamle nationale Ønske om Oprettelsen af et Universitet i Kristiania. Allerede i 1773 blev der af Anker i Forening med nogle andre Mænd udsat Præmier for de bedste Afhandlinger om dette Spørgsmaals Løsning, hvorefter der indkom 14 Besvarelser, af hvilke Christen Prams vandt Prisen. I 1794 afsluttede Anker en Kontrakt med den danske lærde Historiker, Kammerherre Suhm, om Kjøbet af dennes Bibliotek paa 100,000 Bind — i den Hensigt at forære dette til det vordende norske Universitet tilligemed sit eget Bibliotek paa 4000 Bind, sine Mineralier og sine fysiske og matematiske Apparater.

Men da Ansøgningen om et norsk Universitets Oprettelse i 1796 blev afslaaet — gik Kjøbet af Suhms Bøger tilbage, hvorefter „det store kongelige Bibliotek“ i Kjøbenhavn erhvervede dem.

En anden Nationalsag, for hvilken Anker arbeidede af al Kraft, var Oprettelsen af en Bank i Norge. I 1796 lod han i Hermoder indføre en paa fransk affattet Afhandling om Nødvendigheden af dette Skridt, ligesom han ogsaa der lod indtage en af ham fuldstændig udarbeidet Plan for Oprettelsen af en Bank i Kristiania. „Intet Land“, skriver han, „har mere Brug for en national Bank end netop Norge. Alle Grene af norsk Vindskibelighed ville ligge i Afmagt, ifald den ikke understøttes af en Bank i selve Landet. Ved de danske Penge-Institutter have vi kun havt Tab o. s. v.“.Forgjæves talte imidlertid Anker i denne Henseende Folkets Sag, thi af Banken blev der dengang ligesaa lidet som af Universitetet!

At Bernt Anker, — trods sit loyale Sindelag og trods sit Venskabsforhold til de kongelige Personer, navnlig til Kronprindsen (senere Frederik VI), og til den høistkommanderende General i Norge, Prinds Carl af Hessen, (der er Morfader til Danmarks nuværende Konge og som døde ved sin Skrivepult 1836, 92 Aar gammel) allerede i mange Aar, man regner helt siden 1772 — havde været misfornøiet med Norges politiske Stilling ligeoverfor Danmark, fremgaar tydeligt af flere Udtalelser i hans Skrifter.

Saaledes siger han 1785 i sin Sørgetale over den afdøde Eier af Bærums Jernværk, Conrad Clausen, blandt andet følgende: „Længe nok vare Kunster og Videnskaber hos os indhyllede i Mørke, — Høiskoler ere her fremmede Navne, Selskaber til at fremme Lærdom og Flid skimte neppe Dæmringen. Tænkeren maa blive enten døsig eller rasende over de Labyrinther, i hvilke Avind og Upolitik styrte ham. Maatte Kronprindsen lære at kjende dette sit Folk, som er Alt ved sig selv, maatte han oplede Fortjenesten i de skulte Vraaer — og ingen Forskjel gjøre paa ydre Stilling, men paa enhvers Værdi i den Cirkel, han virker“ o. s. v.

I sin Indtrædelsestale i det Nordiske Videnskabers Selskab i London udbryder han: „Men Norge, du forladte Plet paa Kloden, som er alt ved dig selv og intet ved Omsorg, du, som hverken har Høiskole eller Flaade, som er miskjendt og forladt“ o. s. v.

At saadanne frisindede Udtalelser midt i Enevældets Tid af en saa indflydelsesrig Mand som Bernt Anker maatte vække adskillig Opsigt baade i Norge og i Danmark — falder af sig selv.

T sine Tanker ved Zahlkasserer Holters Grav 1791 beder Anker Holters Enke, Maren, født Juel (hvis Portræt hænger paa Rigshospitalet her i Kristiania), om ikke at flytte med sin store Formue „fra Norges Fjelde til de lave Sletter“, — hvilket heller ikke skede, eftersom hun senere giftede sig paany med to Nordmænd, først med Generalauditør Wessel og efter hans Død med Statsraad Rosenkrantz.

Alt dette tyder ikke paa, at Bernt Anker just næredenogen Velvillie, men snarere Uvillie mod den dansk-norske Union.

Man satte en Tid Bernt Ankers Forhold til Kong Gustav d. 3die af Sverige i et mistænkeligt Lys. Under et Ophold i Stockholm 1772 blev lian præsenteret for Kongen, men der er ingen synderlig Grund til at tro, at der blev truffet nogen piolitisk Aftale mellem dem. I ethvert Fald protesterer Anker selv kraftigt imod Beskyldningen herfor. I en liden Autobiografi af Lam forsikrer han nemlig, ..at han med Græmmelse erindrer de ubehagelige Rygter 1772 i Anledning af, hvad der stod — endog i udenlandske Tidender — om hans uskvldige Reiser og Ophold i Stockholm".

Under dette Ophold i Stockholm blev det Portræt af Bernt Anker, hvorafforanstaaen.de Billede er en formindsket Gjen-o-ivelse i Xylografi og af hvilket Portræt en Dublet hænger i Eidsvoldsgalleriet. malet af den svenske Hofmaler ('. F. Breda. der ogsaa har aftaget de Portneter af Kong Gustav d. Bdie og hans Brødre, der hænger i Stockholms Xational-Museum. Fortræfet blev i 18(10 fundet med gjennemstukne <)ine paa et Loft i Moss og restaureret af Professor Hans Glide. Maleren Breda var en Elev af den store engelske Kunstner, Sir Joshua Reynolds, der døde 1792. I Weimvichs Kunstner-Lexicon af 1829 siges om Breda. ..at lian ved ydre Arrangements forstod at give sine Portræter et historisk Udseende, men at hans Stillinger ofte ikke ere naturlige nok". Bemærkninger, der begge synes at passe paa dette Portræt.

I 1789 reiste Anker til England, i hvilken Anledning den svenske Generalkonsul i Kristiania, Martineau, skriver til Gustav d. 3die, at efter det Rygte, iler gik. skulde Hensigten med Bernt Ankers engelske Reise være: i London at. underhandle o m X o r g e s U a f h te n g i g h e d. Det lader altsaa ikke til, at Anker paa Forhaand har talt med den svenske Generalkonsul om Sagen, thi isaafald havde denne ikke blot havt et Rygte at paaberaabe sig. Af Ankers samtidige Ytringer fremgaar det, at han misbilligede de svenske politiske Stemplinger i Norge. — men paa den anden Side kan det ikke nægtes, at han i et Brev udtrykker sig noget gaadefuldt om Hensigten med sin engelske Tur. Han skriver nemlig blandt andet: ..Vigtige Pligter fordre Reisen, jeg ved. hvad jeg skylder mit FaMreland, og ve mig, om jeg ikke ombyttedemine rolige Dage med et Liv fuldt af Uro med Udsigt til gruelige Scener, ja, om jeg end i disse blev et OffeU o. s. v.

I 1790 sendte Gustaf den 8die sin Yndling Baron Gustaf Mauritz Armfelt (der dode som russisk General den \ 1814) til A\ ermel and, hvor han i Hemmelighed havde Møde med nogle norske fremragende Personer, der vare misfornøiede med Fa.‘drelandets politiske Forhold til Danmark. Der har gaaet Rygte om. at Bernt Anker var blandt disse af Armfelt saa-kaldte norske Hovedmænd, men noget Bevis herfor foreligger ikke.

Henrik AVergeland omtaler i sin „Norges Konstitutions-Historie" denne Sag paa en Maade, som tyder paa, at han har troet paa disse Rygter. A'ed samme Leiiighed udtaler han sig temmelig skarpt om Bernt Anker. Han siger saaledes Side 35 blandt andet følgende:

..Her støde vi i den Fornemste af disse formummede Figurer i de ode og mørke Grændseskove, sandsynligvis paa Bernt Anker. Norges største Handelsmand, ophøiet i Adelsstanden og til Kammerherre, en Nobile. hvis Aand og Dannelse havde meget at den Tids Pailletters Glimmer, ligesom dennes saa brugelige Filegransarbeider ikke var finere og mere

indviklede end hans intrigante Karakter.........De Frænder

og Yenner, der grupperede sig om ham og hans Bord, gave ham den storste politiske Betydning. Denne Mand og hans Nærmeste nærede, — gjennemtrængte af Tidens Aand — Tanken om vidtstraktere Emancipation end

Indrømmelsen af et Universitet".

I Annteren. 1790—91 udtalte Anker sig tvdeligt mod det svenske Spioneri, som Gustaf den Bdies Yen. den engelske Sir Sidney Smith - senere Seirherre ved St. Jean d'Acre i Syrien - mistænktes for at drive i Kristiania. Denne Mand tilbragte nemlig den nævnte Vinter her og var Julen over hos Colletts paa Fladeby. Saaledes skriver Anker blandt andet til sin Fætter Carsten: „Stiftamtmand Kaas søger at udspionere Sir Sidney, men det lader sig neppe gjøre, da Sidney er klog og ficr. Det er godt", tilføier han. „at visse Familier elske Kronprindsen. thi ellers kunde han miste Norge. Penge, Skibe og Folk ved man at faa. men vær tryg, jeg skal nok sørge for. at alt det skal falde sammen1*.Ogsaa i Norges afsides og fredelige Hovedstad afsatte den franske Revolution nogle smaa Efterdønninger.

Flere af Kristiania høiere Embedsmænd følte Sympathi for Revolutionen. Nogle af Byens Handelsmænd grebes af Begeistring for det Friheds- og Ligheds- og Uafhængighedsraab. der lod hid fra Frankrig, - dog kjølnedes denne Fornemmelse snart hos Handelsstanden, da der i -1703 skede et Opløb at Arbeidsklassen, dertil opftammet af endel Hokere, der følte stærk Uvillie mod de større Kjøbmænd.

I 1795 forefaldt der et Opløb af større Betydning, navnlig mvntet mod Bernt Anker:

Den 14de Juni vilde han sende 100 Tdr. Korn paa et at sine Skibe til sine. Folk i Moss. Olen da Skibet henimod Midnat skulde gaa afsted. samledes en klasse Mennesker paa Toldboden, navnlig Folk fra Grønland og Fjerdingen, der raabte paa, at man med Magt maatte hindre I dskibningen, da Anker antoges at ville udføre Kornet til Frankrig, hvilket var forbudt. Anker gik ned i Sværmen og meddelte, at han - som Bevis paa. hvor vel han mente det med den fattigt Del af Befolkningen i Kristiania —- vilde forære denne det hele Kvantum Korn. Men nu blev Raseriet kun meget værre Pøbelen raabte, at Anker herved paa den klareste Maade erkjendte, at have havt ulovlige Hensigter med sit Korn. En hel Del skrem at Anker foruden Kornet ogsaa skulde forære dem Skibet; Byfogden lod nu endelig endel Skraalere arrestere, hvorefter Spektaklet blev endnu galere. Urolighederne tiltog saaledes, at Kommandanten, Generalmajor Kaltenborn. maatte indfinde sig i Spidsen for den da omtrent y00 Mand stærke Garnison. Stiftamtmand Fredrik Moltke ansaa sig imidlertid — mærkeligt nok — berettiget til at forbyde Kommandanten at skyde skarpt, hvilket Forbud denne rettede sig efter, hvoraf Følgen var. at han naturligvis intet kunde udrette. Tumulten tiltog derfor under det hele næste Døgn. Da det paany blev Aften, fik Pøbelen større Mod. og der hørtes Trud-sler om at stikke Grosserernes Bordtomter i Brand. Man var nu svag nok til at løslade 4 Arrestanter. Tumulten stilnede efterhaanden af henimod Morgenen den 10de Juni. Hos Mængden herskede der dog endnu længe en taabelig Mistanke mod Handelsstanden for at have blottet Landet for Levnetsmidler, hvortil kom Misundelse mod visse Huses fortrinlige Velstand.

I sin Novelle „Moderen" omtaler Mauritz Hansen denneBegivenhed, men i en stærkt broderet Form. Jeg skal dog kortelig antyde lians Beretning, da den viser, hvorledes en af Bernt Ankers samtidige opfattede hans Forhold til Kristiania Befolkning:

Mauritz Hansen fortæller altsaa, at der havde udbredt sig det Rygte, at Anker, „uagtet hans Boder bugnede under Vægten af hans Korn, ikke vilde aabne sine Sække, førend Kornene kunde veies med Sølvpenge”. En Dag ringedes der med Klokkerne : Tætte Folkemasser drog gjennem Graderne under Raabet: „Død eller Brød!" Tilsidst omringede Pøbelen Ankers Hus og ventede kun paa, at det aftalte Stormsignal — en Sten gjennem Vinduet — skulde gives, da blev Porten slaaet op, og Bernt Anker i Ridedragt paa en vælig Hingst, ledsaget af en prægtigt klædt Jæger, red roligt ud gjennem Mængden og hilste til alle Sider. Et Par Stemmer raabte: „Afveien for Etatsraadenb og Anker tog sig uforstyrret en Tur til Foden af Egeberg. Blandt Massen uddeltes imidlertid Dagens Intelli-gentssedler, hvori der stod, at Anker den foregaaende Dag havde anmodet Magistraten om til de Fattige at lade uddele 100 Tdr. Rug og 100 Tdr. Byg af hans Korn, samt at give mindre Bemidlede Sedler paa Kom at hente paa Ankers Brygge til Kapitel-Takst. Pøbelen udbrød: „Leve Etatsraaden! Leve Korges Velgjører!” og da Anker kom tilbage fra sin lille Ridetur, var Gaderne tomme.

Om Bernt Ankers Forfatterskab har Arkivfuldmægtig H. J. Huitfeldt i norsk historisk Tidsskrift for 1877 skrevet en Afhandling paa 52 trykte Sider. I denne meddeles, at Anker i sit Testament havde bestemt, at hans literære

Efterladenskaber skulde udgives af hans Ven, Sekretær i Kommerce-Kollegiet, Christen Pram (der var født i Gudbrandsdalen), og som var bekjendt som Digter og Statistiker, mod et Honorar af 5000 Rdl., hvilket Beløb lidt efter lidt virkelig blev Pram udbetalt, uagtet der aldrig blev noget af Udgivelsen.

Mellem 1805 og 1810 fortes en skarp og heftig Skriftveksling mellem Pram og det Ankerske Bo, i de første 3 Aar navnlig paa Grund af, at Boet havde insinueret, at Testamentetmaaske skulde forstaaes derhen, at alle Udgifter ved Udgivelsen skulde afholdes af de bevilgede 5000 Rdl.

Denne Opfatning frafaldt Boet dog senere, hvorhos der under 25de Marts 1808 faldt kongelig Resolution for, at Pram var berettiget til at hæve de omtalte 5000 Rdl. udelukkende som Honorar for sin Tdeilighed. og at det Ankerske Ride i -kommis skulde bære de øvrige Omkostninger ved Tilgivelsen.

Imidlertid havde Pram indtil Kjøbenhavns Bombardement 1807 ikke faaet Tid til at arbeide noget paa denne. Under Bombardementet flyttede han fra den ene Bolig til den anden — stadig forfulgt af Fiendens Kugler, men ogsaa stadig med de Ankerske Papirer under Armen. Hans mange andre Arbeider forsinkede senere Udgivelsen. I 1810 foreslog Pram for Fideikommissets Administration, at Udgivelsen rnaatte blive at1 udsætte indtil videre, dels paa Grund af Tidernes Tryk og Omkostningernes Størrelse og dels paa Grund af Publikums Ligegyldighed for de literære Foretagender, der ikke netop berørte Tidens Spørgsmaal.

Herpaa gik Administrationen ind.

Saa kom Pengereduktionen, Krigen og endelig Rigernes Adskillelse, hvilket alt hindrede Udgivelsen. I Aaret 1820 afreiste Etatsraad Pram som Toldforvalter til St. Thomas. Aaret efter døde han — og af Udgivelsen blev der altsaa — intet!

Imidlertid havde Pram dog været saa hensynsfuld forinden sin Afreise til Vestindien at lade sine Papirer, hvoriblandt ogsaa de Ankerske Manuskripter befandt sig, bringe op i en Læderkuffert paa Rundetaarn i Kjøbenhavn, hvor nuværende Professor Dr. L. Daae omtrent 50 Aar senere undersøgte dem. Nu er de indlemmede i Universitets-Bibliotheket i Kjøbenhavn. hvorfra ogsaa jeg for b Aar siden har havt dem udlaant. De opbevares i 2 tykke Pakker.

Fra et modernt literært Standpunkt betragtet er Bernt Ankers Skrifter maaske nu ikke af stor Betydning, men for sin Tid var de ret mærkelige og er endnu af ikke liden kulturhistorisk Interesse. De give en Forestilling om den daværende europæiske Dannelse og om de dengang gjærende Idéer, omplantede paa norsk Jord og afpassede efter vor Hovedstads Behov. De give derhos en stor Del Træk baade af Forfatteren og hans Samtidiges Liv, hvilket er af varig Betydning, — „hvorfor man ikke kan andet end beklage", tilføier H. J. Huit-felclt i sit førnævnte Arbeide, ..at Omstændighederne have hindret deres Udgivelseu.

Ifølge den Fortegnelse, der er optaget over Ankers efterladte literære Arbeider, gaar de op til et Antal af 39. At høre disse opregnede her i Aften vilde blive trættende, hvorfor jeg blot skal tillade mig at nævne enkelte af dem, nemlig:

1. ..Major André", et Sørgespil i 3 Akter. Om dette siger Pram, at det har Optrin, der gjør et mægtigt Indtryk og indeholder meget, der vidner om Forfatterens Aand og store Talent, men at dets Stof er lidet skikket for et Skuespil. Det omhandler en Episode fra den nordamerikanske Frihedskrig.

2. ..Emigranten", et lidet Skuespil i 1 Akt.

3. ..Den 16de JulP, et Skuespil i 3 Optog.

3. „Inpromptu å Flade by" er, som Navnet antyder, en liden Farce, lavet for Tilfældet.

5. Tale i det nordiske Selskab i London.

6, 7 og 8. Tre Taler, holdte i St. Olai Loge i Kristiania .

9. Mindetale over hans Hustru Mathia f. Collett, holdt paa det Ankerske Vaisenhus Aarsdagen efter hendes Død, altsaa den 21de Juli 1802, noget af det bedste, han har skrevet. Han fremhæver heri blandt hendes Fortjenester, at

hun har sagt ham Sandheden og søgt at dæmpe hans Forfængelighed og tilfoier, at det ringe han er — er han bleven ved hende.

Desuden findes en hel Del Epigrammer. Prologer og Epiloger, Sange og Digte, hvoraf enkelte paa Fransk, en Del Breve og Taler, hvoraf den, som han 1784 holdt i St. Olai Loge over G. B. Tullin, af Pram ansees for meget god.

Dertil 29 Gravskrifter i Lapidarstil. Disse ansees —næst efter nogle af Talerne for det bedste af Ankers Arbeider, navnlig de over Laugmand H. Colbjørnsen, fra Jess Anker og Iver Kjolen.

Tillige findes bevaret en Pakke Manuskript, indeholdende Ankers Foredrag over Naturlære og over Æsthetik, tilligemed 19 Indledningstaler og endel af de Slutningstaler, hvormed lian ledsagede sine Forelæsninger. ..Disse Taler", siger Pram, ..stod stundom i liden Forbindelse med det paafølgende egentlige Foredrag, men de ere overhoved saa skjønne, at de bør bevares " ! udad ves .Pram finder, at de æstetiske Forelæsninger, som Anker holdt Vinteren 1798 -99 staar tilbage for de fysiske, men er af den Mening, at enkelte Stykker af dem fortjener at udgives. Han anser Bernt Ankers Afhandling: ,,Sur la banque“, der er trykt i „Hermoder", for at være Hovedprydelsen i hans literære Efterladenskaber. Disse er ialt beregnede til at skulle udgjøre omtrent GO trykte Ark.

Jeg skal nu gaa over til at Tale om hans Foredragsvirksomhed. Navnlig i den Hensigt at bøde en Smule paa Mangelen af et norsk Universitet, blev Filosofen Dr. Treschow, Professor medicinæ Møller og Bernt Anker Høsten 179G enige om at holde Forelæsninger i Kristiania. Treschow læste over Kants Filosofi, Møller over Mineralogi og Anker over Experi-mentalfysik, det tredie Aar over Æstetik. Forelæsningerne holdtes i Bibliotlieksalen i Palæet. Anker havde i Anledning af disse Forelæsninger foretaget en Iieise til Frankrig og England og indkjobt en hel Del Instrumenter, der senere tilfaldt Krigsskolen. Under Experiment erne blev Anker bistaaet dels af Uhnnager Riis, dels af (senere) Bergmester Bau-mann o. ti.

Paa den første af Ankers Forelæsninger den lode November 169G havde der indfundet sig en 20 til 90 Damer. Fru Dunker fortæller, at han talte om Lavoisier og Faucroys’ Opdagelser paa Fysikens Gebet, om at man ikke før havde vidst, at Luft og Vand var sammensatte, desuden om Gasarterne, om Oksygen og Vandstofgas m. m. samt om den Møie, det havde kostet Videnskabsmændene at udgranske Naturens Hemmeligheder, — hvorunder lian lod fremskinne, at ogsaa han ved den natlige Lampe havde arbeidet med Held i denne Retning.

Bernt Anker var i det Hele en kundskabsrig Mand. I denne Forbindelse fortjener det at nævnes, at han engang under et Ophold iKjøbenhavn var Censor ved Eksamen Artium.

Bernt Anker optraadte ofte paa Scenen i private Skuespil, dels hjemme hos sig selv i Palæet, dels paa det Theater, han havde ladet opføre paa Moss, men fornemmelig paa Kristiania dramatiske Selskabs Theater, til hvis Stiftelse i 1780 han tilligemed 4 andre Mænd havde medvirket, for hvis Trivsel han interesserede sig med Liv og Sjæl. og til hvis mest benyttede Kræfter han hørte i Rækker af Aar.

Til Moss reiste Anker gjerne flere Gange om Aaret ogtilbragte ofte nogle Uger der, idet han forte med sig en Kreds af Slægt og Venner, der her levede et beaandet muntert og luksuriøst Liv, noget ligt det, der fortes paa Fladeby.

Anker var som Skuespiller meget heldig. Fru Dunker fortæller at hun engang — rimeligvis i 1797 — saa ham spille i sit Stykke: ..Emigranten" sammen med den uforlignelige Miss Eufrosine Talma. og at han gav Hovedrollen ..med megen Adel og Værdighed". Intet smigrede Bernt Anker, som at man syntes om hans Spil.

Jeg skal nu nævne op endel af lians Boller for at give en Idé om alt det Arbeide, som han midt i sin praktiske Virksomhed fandt Tid til at ofre paa denne ene Passion:

Han spillede Scener af Voltaires ..Tanered”, gav 1780 Prosmanes Bolle i „Zaire” og spillede omtrent Aar 1800 Morlands Bolle i Kotzebues femakts Stykke: ..Die Ver-

läumd er" eller „Skumlerne". Ligeledes spillede han Oberstens Bolle i „Das Kind der Liebe”, og Oberstens Bolle i: ..Kun 6 Better”, i 1788 og i 1796 spillede han Hovedrollen i sin egen Tragedie: „Major André”.

Indholdet af ..Emigranten" og af „Major André” er noi-agtigt gjengivet i H. J. Huitfeldts interessante Værk: „Kristiania Theaterhistorie“, trykt 1876.

I 1795 spillede Bernt Anker Grev Belforts Bolle i: ”16 de Juli", der blev opført paa Moss den 16de Juli samme Aar for Stiftamtmandinde Margrethe Moltke. f. Løvenskiold. til hvis Ære Anker havde skrevet dette Festspil.

I 1797 spillede han Lunardis Bolle i et af ham selv forfattet Fladeby-Optog, der hed: „B eis en til Maaneir.

I 1802 spillede han Baron Pufis Bolle i: „In promp tu paa

F1 a d eby ". Han spillede ogsaa Grevens Bolle i „S k or st-e n s-feiereiL, hvilket Stykke var bearbeidet af ham selv paa den Maade, at Beplikkerne ikke er angivne, men kun Scenernes Indhold: — at vælge Ordene overlodes de Spillende.

Fru Dunker fortæller, at da det dramatiske Selskab, — der i Aaret 1799 var bleven stiftet paany under Navn af det faste dramatiske Selskab, — skulde have sin første Forestilling. havde Bernt Anker digtet Prologen, som han fremsagde, idet han smilende kom frem fra Kuliserne og i smukke, flydende Vers fortalte, hvorledes alle de Spillende var misfor-nøiede med sine Boller: „En sund, kraftig Mand skulde spille en svindsottig Patient, en smuk sekstenaars Pige skulde vise

CZ7 Osio- som en vammel, hæslig og; ondskabsfuld Husholderske, en anden nydelig ung Dame skulde komme frem som en udlevet Tjenestepige, — en elskværdig beleven ung Mand skulde forestille en gammel, ondskabsfuld Prokurator14 o. s. v.

Derpaa blev der opfort: ..De to Brødre" af Kotzebue. ..Under hele denne Forestilling var jeg som i Himlen", tilføier Fru Dunker. Aftenen efter, fortæller hun, var de Spillende og deres Familie samlede hos Bernt Anker, hvor Fru Mathia Anker, der var Selskabets Direktrice og meget afholdt, gjorde les honneurs med sædvanlig Gratie.

Bernt Anker havde aabent Die for, at den private Theater-virksomhed, for hvilken han interesserede sig saa varmt, og hvis Sjæl han i Aarrækker var, — maatte have en dannende Indflydelse paa Aandslivet og paa den selskabelige Omgangstone i Kristiania. H. J. Huitfeldt siger ogsaa i sin Kristiania Theaterhistorie, at det Dramatiske Selskabs Theaters 57 Aar-lange Virksomhed, fra 1780 til 1837. væsentlig bidrog til at forfine vort sociale Livs Former, navnlig ved at hæve Kvindens Stilling i vort Samfund. Kvindens private og intellektuelle Standpunkt, siger lian. stod meget lavt under det Dramatiske Selskabs Barndom, medens det en Menneskealder senere — i Selskabets Blomstringstid — havde hævet sig til en Ligeberettigelse med Manden, der vakte almindelig Beundring.

I Bernt Ankers Hjem gaves der ogsaa et godt Eksempel i saa Henseende, idet en god og ridderlig Omgangstone der var herskende.

Baade det franske og det tyske Sprog benyttedes dengang ofte i den selskabelige Samtale, dels til Øvelse, dels halv for Spog. Foruden at Bernt Anker udtrykte sig med megen Lethed paa sit eget Sprog, skrev og talte han ogsaa flere udenlandske Tungemaal og var en god Latiner. Som offentlig Taler var han heldig.

Inden jeg afslutter denne kortfattede Oversigt over Bernt Ankers Forfatterskab og over hans æsthetiske Virksomhed i det Hele, vilde jeg gjerne give nogle Prøver paa hans Stil i bunden og ubunden Form, men da jeg ikke vil lægge Beslag paa mine ærede Tilhøreres Opmærksomhed under tiere end 2 Foredrag, skal jeg indskrænke mig til af hans Arbeide i Prosaform at oplæse et Brudstykke af en Gravskrift, som han skrev over sin yndige og fintdannede Broderkone. Karen Anker.f. Elieson, der døde 179G, kun 37 .var gammel, dybt savnet af Hoie og Lave i Hovedstaden. Denne Gravskrift blev beundret af Samtiden, men vil neppe bestaa for vor Kritik, der fordrer en ganske anden Simpelhed i Udtryk end dengang var almindelig. Endel af Gravskriften lyder saaledes:

..Hendes Anstand var. Apollonisk Visdom, forenet med Kanternes Ynde. Ken. uskyldig, blid og stille — lioitidelig gjenstraalede hendes Blik den himmelske Saligheds Morgenrode. Hun talte, hun skrev, hun sang, hun

bevægede sig og Cymblet — med hele Harmoniens fortryllende Kraft.

Hun — Mester i alt — lærte fra sig og ordnede sit Hus saa klogt og kjærligt, at enhver adlod i at elske og beundre hende. Fodt med alle de Naturevner, hendes Elid havde dyrket til muligste Fuldkommenhed var hendes Udvortes (Fremtræden) dog simpel, glimmerlos og beskeden.

Blufærds milde Rødme, ædel Anstand og de reneste Sæder advarede Letsind om (mod) hvert afvigende Skridt. Hendes hele Forhold var indrettet efter Maadeligheds, Anstændigheds og Dyds hellige Forskrift. Hendes Ko i Oplosningens gyselige Øieblik forkyndte, at hver Lidenskab var hendes Slave, at Bevidsthed om Pligtens Opfyldelse gav Adkomst til lyksalig Evighed, at hun var Herre over sit Hjærte, i Fred med fyg selv og kj endte Gud" o. s. v.

Af Bernt Ankers Digte skal jeg kun oplæse nogle faa Linier af en urimet Epilog, som han skrev til Ære for sin Ven, den populære Stiftamtmand Er. Moltke, der forlod Norge i Oktober 1795. Anker og flere andre fulgte ham mange Mil [»aa Aeien. I Moss blev der gjort et Ophold, Anker holdt •ler en Afskedsfest og lod ..S korste nsfe i er en" opføre. I Epilogen staar der blandt andet:

„Den Mand, den ædle Mand, han rives bort midt i hans Hæders Bane, ved Maalet, hvortil han sigted' med mange Planer, som Norges onde Aand altid forbod at se fuldendt til Slægtens varig Held,

•la Hovedstadens rænkefulde Svælg opsluger alt og bryder Forbunds-Lov: med samlet Kraft at virke fælles Vel.

O! Fædreland, miskjendt, tilsidesat, for Oieblikkets Storm, du Offer blev.Lynstraalen farer frem til elskte Hjem og nedslaar Spiren, naar den hæver sig.

Saa blev vor Skjæbne nu og dennegang at miste Molkte, den oplyste Mand.

Et sorgfuldt Bud, for hver, som kjendt ham, men mest for mig, som kjendte Mandens Sjæl." o. s. v.

Dette faar være nok.

Nu skal jeg gaa over til at nævne de offentlige Udmærkelser, som blev Bernt Anker til Del, dernæst fortælle om hans I)od. om hans Testamente og tilsidst om hans Fideikommis og dets sørgelige Skjæbne.

Tidligere har jeg omtalt, at Bernt Anker, 21 Aar gammel var bleven Justitsraad, 1774 blev han, 28 Aar gammel, Etat s -raad, 1700 blev han Konferentsraad og 1702 Kammerherre, hvilket dengang hos os var og i Danmark endnu er en sto-Udmærkelse.

Den 7de Juli 1803 blev Anker Ridder af Danebrogsor-denen, hvilket svarer til, hvad det efter 1808 kaldes Storkors. Dette var en sjelden Ære. som i Norge hidtil kun havde faldt i Stiftbefalingsmænds og Generalers Lod. Professor Daae for-tæller i „Gamle Kristiania", at den forste Søndag, efterat den store Nyhed om. at Anker havde faaet det hvide Baand. var bleven bekjendt i Byen, — saa passerede store Folkemasser forbi Palæet, hvor Kammerherren stod i Vinduet og iført sit hvide Baand nedladende hilste de Forbigaaende".

Dette lille Træk af Kristianialivet, der har fundet Sted for kun 70 Aar tilbage, forekommer mig at være særdeles betegnende for den store Forskjel paa Forholdene her i Byen da og nu!

Under 14de Januar 1778 blev Bernt Anker og hans 2 Brødre samt hans 2 Fættere optagne i den danske Adelsstand under Form af en Naturalisation eller Fornyelse af det svenske Adelskab, som Familien gjorde Fordring paa at eie.

Noget juridisk Bevis for Bernt Ankers Nedstammen fra den svenske adelige Æt Anckar til Agnhammar. kan vel neppe, efter hvad afdøde Domprovst Wieselgren i 18« >0 har meddeltmig. nu fremlægges, dels paa Grund af Domkirkens Brand i Goteborg (i hvilken By Bernt Ankers Oldefader er født), hvorved Kirkens Arkiv ikke gaar længere tilbage end til 1805 og dels paa Grund af, at de svenske Præster i Regelen ikke forte Bog, førend efter at Kirkeloven af 1080 var udkommen.

Der findes vistnok andre Omstændigheder, der støtte Sandsynligheden af denne Ned stammen, men da dette

Spørgsmaal ikke kan interessere en større Kreds, skal jeg indskrænke mig til af disse kun at anføre den: at det Familievaaben, der er anbragt paa et Portræt af en af de sidste Medlemmer af den svenske Anckarslægt, Bothvid Anckar, er aldeles ligt det Yaaben, der er anbragt paa Portranet af det første norske Medlem af Familien. Erik Anker. Da det sidstnævnte Portræt er malet, for den fra Sverige indkomne Erik Anker bosatte sig i Norge, er det usandsynligt, at han paa dette skulde have ladet anbringe et Yaaben, der tilhorte en svensk Adels-slægt, med mindre han selv tilhorte samme. Portrådet omtales Side 29 i Magister Bloclis Reiseiagttagelser, trykt i Kjobenhavn 1808. som tilhørende Provsten Bernt Anker i Ringebu, i hvis Præstegaard Hr. Blocli saa Portrætet i August 1800.

Efter Provstens Død 1812 gik Portrætet over til hans Fætter, Statsraad Carsten Anker, som paa Eidsvold havde en stor Portrætsamling. Nu eies det af dennes Sønnesøn, Oberst Carsten Anker, Kommandant i Fredriksstad.

Paa den diplomatiske Yei havde Bernt Anker, som jeg for har nævnt, altid havt sit Blik fæstet med Længsel. „Det er den Bane, hvortil jeg maaske er skabt", skrev han engang i 1784. Som jeg tidligere har fortalt, afslog han i 1707 — med tungt Hjærte — at gaa som Legationssekretær til Paris. F 1789 synes det paatæukt, at Anker skulde gaa som dansk Minister til London, hvortil Kronprindsen havde udseet ham. Om denne Sag skriver han til Fætteren Carsten blandt andet følgende: „Jeg tror, det vilde være skadeligt for mange i Norge om denne Forandring skede med mig. men jeg tror tillige, at ingen Forandring kunde gjøre mig personlig lykkeligere. Sig allevegne, hvor det kommer paa Tale, at min Stilling her er saa vigtig, at det er mig en Umulighed at modtage nogen Post."

Da Anker i Begyndelsen af 1814 havde taget Ophold i Kjobenhavn, var der atter Tale om, at han skulde indtræde i Statens Tjeneste, idet han efter Grev Schimmelmann blev tilbudt Posten som dansk Finantsminister, hvilken han afslog.Fra London skrev lian heroin til sin stadige Korrespondent. Carsten Anker, „at lian ikke vilde ofre sig for en saadan paa Forlegenheder rig Post". Hvad han mente hermed, maa jeg tilstaa, at jeg ikke forstaar, da han aldrig pleiede at gaa afveien for Vanskeligheder.

Bernt Anker var Medlem af det norske Videnskabernes Selskab i Trondhjem og af Vetenskaps-Akademien i Stockholm.

37 Aar gammel blev han i 1783 indvalgt som Medlem af det kongelige Videnskabernes Selskab i London. Manritz Hansen lader i sin Novelle ..Moderer” Anker paa en karakteristisk Maade. fortælle, hvilket Indtryk det gjorde paa ham. da han blev kaldet at indskrive sit Navn i Selskabets Medlems-Protokol. omtrent saaledes:

„Jeg var i London. Den beromte Dr. Selander afhentede mig for at indføre mig i Selskabet. Jeg træder ind i den talrige Forsamling. Præsidenten. Mr. Banks, der havde ledsaget Verdensomseileren Look paa hans berømte Togt til Sydhavet. — tiltaler mig ide mest hædrende Udtryk. Jeg besvarer lians Tiltale, idet jeg lader mine Følelser finde Ord.

Det hele var imposant for mig. Endelig opslaar Mr. Banks den store Bog. hvori hvert Medlem skal tegne sit Navn. Sekretæren rækker mig Pennen, men idet jeg vil skrive mit Navnetræk, falder mit Blik paa det øverste Navn paa Siden, der stod med stærke, brede Træk: I s aak Newton.

Dette var det høitideligste Moment i mit Liv. mit hele Væsen var Ærefrygt og Stolthed".

I 1804 paadrog Bernt Anker sig en stærk Forkjølelse under en længere Samtale paa Fredriksstens Fæstningsvolde med Prinds Christian August, der spillede saa stor Bolle i Norge fra 1807 til 1800 : — siden den Tid blev Anker ikke mere frisk som for. Han deltog vistnok det nævnte Aar og i Begyndelsen af 180-') i Kjøbenhavns Selskabelighed, men under et kortere Ophold i London om Sommeren det førstnævnte Aar. klager han til sin Fakter i et Brev. dateret 20de Mai, over sine mentale Evner og navnlig over sin Hukommelse. Hans før omtalte Forlovelse med Frøken Falbe skal have voldt ham stærk Anger og Sindslidelse. Den 21de April 1805 gjorde han en stor Souper, men blev under denne pludselig daarlig og maatte gaa tilsengs. Sygdommen forværredes hurtigt, han traf i hast nogle testamentariske Dispositioner, og allerede den følgende Dags Morgen, den 22de April, endte.-lians virksomme Liv. Ved lians Dødsseng stod ingen Sletning, kun — Fremmede.

Hans Lig blev lagt i en tredobbelt Kiste, en af Bly. en af Alahogny. udenom disse lagdes en Trækiste, der var overtrukket med sort Fløiel og prydet med livid Atlask og behængt med massive Sølvprydelser. Ovenpaa Laaget laa en Sølvplade med Indskrift.

Udpaa Sommeren fortes Kisten til Kristiania. Fru Dunker fortæller, at hun en Dag spadserede med sin Åland paa Akershus Volde, da siger hendes Ægtefælle pludselig: ..Der

kommer Bernt Anker". Hun blev da var et Skib. der kom seilende ind paa Havnen med sænket Flag. — der ombord var hans Kiste.

Denne blev den 21de Juni under megen Deltagelse bisat «

i det Ankerske Gravkapel tæt ved Vor Frelsers Kirke paa Torvet. Her stod Kisten til 181b, da den blev flyttet til det Leuchske Gravkapel tæt ved. Alen da Kristiania Kommune i 1835 tog dette Kapel ligesom i 1816 det Ankerske til Sprwite-hus. flyttedes Bernt Ankers Kiste ned i et aabentstaaende. uhyggeligt Kjælderrum under Kirken, hvor den stod i 36 Aar.

Som Skolegut i Kristiania besøgte jeg imellem Kisten, og jeg erindrer godt, at da jeg en Dag kom der — det var om Høsten 1849 — saa var den Sølvplade, jeg fur omtalte, stjaalet: Sølvornamenterne havde tidligere gaaet samme A*ei. Dette gjorde et uhyggeligt Indtryk paa mig, og jeg gik der ikke mere.

Først 22 Aar senere opsøgte jeg atter Bernt Ankers Kiste og fandt den fremdeles paa samme sørgelige Sted. Jeg indgav da under 27de Alarts 1871 et Andragende til Kristiania Kommune om Tilveiebringelsen at et særskilt og afiaaset Bum for Bernt Ankers og hans nærmeste Families Kister, hvilket Kommunen i 1816 hayde forpligtet sig til. AI.it Andragende blev indvilget, — det var i den dygtige og energiske Assessor Løvenskiolds Formandstid. og den 9de December s. Aar blev Kisterne indbragte i et samskilt og lyst Lokale under Kirken. Herfra blev de dog senere — da et Varmeapparat skulde anlægges i Kjælderen —- atter flyttede til et mindre lyst og temmeligt trangt, men dog anstændigt Bum i Kjælderen paa Kirkens Østside, der vender ud til Pladsen foran Kjøbmand Hassels Gaard. Der staar altsaa nu Bernt Ankers, hans Kones, hans Forældres og hans Broderkone. Karen Ankers Kister, samt 4 Bornekister, tilsammen 9. Det lykkedes ikke at findeBernt Ankers Broder, Ivers, heller ikke hans Brodersøn, den musikalsk begavede, Student Christian Ankers Kister.

Efter Bernt Ankers Bortgang blev der skrevet mange (.Travskrifter og Digte til hans Ære. I en af de førstnævnte hedder det blandt andet: „Hvo forstaar at veie store og fortrinlige Tanker og strør ikke under Savnets Taarer en Blomst paa denne Grav? I hans Gie funklede Geniets Ild, fra hans Læber strømmede liflig Tale. Han talte med Lethed de fleste Europas Tungemaal, sine vidtstrakte Eiendomme bestyrede han selv. Orden, Hurtighed og Kraft drev den store Maskine. For Trængende slog lians Hjterte varmt, og hans Haand aab-nedes for dem i rige Gaver. Derfor, saalænge Talenter, \ id. Kundskab og Yeldaad æres, skal hans Minde leve blandt os'".

I en anden Gravskrift hedder det: „Alt hvad han havde, havde han mest for andre, thi han behøvede kuns selv lidt. ingen overgik ham, faa vare hans Lige".

I Wangenstens Digt ved Jordefærden hedder det: ..Hvo skal, hvo kan i hans store Fodspor træde?"

Mere vil jeg ikke anføre af al denne gammeldagse \ irak for ikke at trætte. En af vor Tids Forfattere, Arkivfuldmægtig H. J. Huitfeldt siger om ham i sin „Kristiania Theaterhistorie, at det dramatiske Solskab i Kristiania ved Ankers Død tabte en af sine kraftigste Støtter, thi han havde ikke alene i de sidste 30 til 40 Aar som Forfatter og dygtig Skuespiller støttet de private Tlieaterforetagender i Kristiania, men ogsaa anvendt betydelige Summer der paa. Ogsaa paa Moss savnedes han i saa Henseende, thi hans Privattheater dersteds standsede selvfølgelig sin Virksomhed ved hans Død.

..Men det var ikke alene i Hovedstadens høiere Selskabsliv og i dens æstetisk dannede Kreds", siger Huitfeldt, „at Bernt Ankers Død føltes som et uerstatteligt Tab, — d e t var i endnu høiere Grad Tilfældet i Forretningsverdenen og ’i den vidtløftige Kreds, hvortil hans næsten fyrstelige Gavmildhed og Godgjorenhed strakte sig. Det storartede Monument, som han havde agtet at reise sig i det Ankerske Fideikommis, hvortil hans,

— især for den Tid kolossale Formue — omtrent 2 Millioner Bdh, for største Del skulde have været anvendt, blev paa Grund af flere sammenstødende uheldige Forhold vel ikke til. hvad han havde tilsigtet, —o o

•j-)

men ikke (lestomindre vil Bernt Ankers paatænkte Anvendelse af sin Formue staa som et hos os hidtil uovertruffet Eksempelc\

Bernt Ankers Testamente er dateret Kristiania 19de December 1801. Han nedskrev det ihast Natten før sin Af-reise til London, men havde han anet alle de Fortolkninger og Forviklinger og Høiesteretsbeshitninger og kongelige Besol ut ioner som dette Testamente i Aarenes Løb afstedkom, vdde han visselig have anvendt mere Umage og Tid derpaa, saameget mere som han. efter hvad Enevold Falsen fortalte, (diere skal have ytret: „at hans Testamente skulde blive det lydeligste. Verden havde se et". Efter at hans Forlovelse med Frøken Falbe var hævet, besluttede han ogsaa i 1805 at omskrive det og havde endog gjort foreløbige Skridt i den Retning. men Døden overraskede ham. saa det oprindelige Testamente blev det gjældende.

Ankers Testamente bestemmer, at hans Eiendomme i det væsentlige skulde blive udelte, og al den store Handelsvirksomhed. som han i saa lang Tid havde drevet med saa meget Held. skulde fortsættes, og at det Hele — under Navn af det ..Ankerske Fi deikommis" skulde administreres af en Kommission, bestaaende af Kammerherre Peder Anker. Agent Jacob Nielsen og de Herrer Bagge og Semb, hvilke i Ti (lernes Løb efterhaanden skulde supplere sig selv.

Det H o vedform aal. som Bernt Anker havde sat sig ved sit fædrelandskjærlige Testamente var: at den væsentligste Del af Udbyttet af Fideikommissets store \ irksomhed skulde uddeles som Legater til trængende Landsmænd, navnlig

1. Til værdige Enker.

2. Til begavede, men fattige Studenter og Disciple, og

3. Til Husarme.

Forst tankte han alt saa med ridderligt Sind paa Enkerne, der trofast stride og stræbe sig igjennom Livet uden Støtte.

dernæst paa Ideernes Ahend, der hellige Videnskaben sine Kræfter, og saa paa de fattige Medmennesker, der savner et Hjems forædlende Indflydelse. Havde nu alt gaaet. som Testator havde tænkt, saa vilde hans Fideikommis til fjerne Tider, liave spredt rig Velsignelse inden vide Kredse liøit og lavt i vort Fa-dreland. Men det gik anderledes. — det gik desværre ganske anderledes. For (let forste følte flere af hans Slægtninge. — hans eneste gjenlevende Broder. Peder Anker, der havde faaot 100.000 Rdr.. selvfølgelig undtagen, nagletbetænkte med (-raver og Legater, sig noget skuffede i sine Forventninger om en stor Arv og fremkom derfor med Odelsfordringer paa flere af Testators vigtigste Eiendomme og søgte at hindre, at Testamentet blev kongelig stadfæstet i dets daværende Form. Dette lykkedes dog kun for en Del, idet Testamentet paa to Paragrafer nær, blev bifaldt ved kongelig Resolution af Ilte April 1800, hvorhos det blev bestemt, at der med Hensyn til Odelsretten skulde forholdes som sædvanligt efter Landsloven. Under samme Dato blev der nedsat en Overtilsyns- og Forligelses-Kommission for Fideikommisset, der skulde paase. at Administrationen overholdt Testamentets Bestemmelser samt stifte Forlig mellem Administrationen og Odelsprætendenterne. Disse nedsatte imidlertid sine Fordringer til omtrent det halve, hvorpaa der kom Forlig istand, idet der under 26de August 1806 blev bestemt, at der skulde udbetales Broderbørnene — dog ikke for om 10 Aar — 200,000 Pd. og 2000 Rd. aarlig til Deling for dem og Descendenter i visse for hver især bestemte Portioner.

Dernæst fremkom Froken Falbe med en Fordring paa 100.000 Rd.. idet hun fremviste et Gravebrev at 1805 — for-øvrigt uden Dato. hvorfor man antager, at Bernt Anker havde skrevet det paa sin Dødsseng. Ved kongelig Resolution at PJde December 1806 bestemtes der hende udbetalt 50.000 Rd. foruden en aarlig Indtægt af 2000 Rd.

Fideikommisset maatte saaledes begynde sin Virksomhed med en upaaregnet Grjæld af 250.000 Rd.. dertil kom større bortskjænkede Summer og endel Legater, saa <xjtolden kan ansættes til omtrent 12 Million Rd. Ikke destomindre vilde Boet visselig have kunnet fyldestgjore sin Bestemmelse af kunne præstere et stort aarligt Udbytte til Uddeling ifald de tidligere Handelskonjtinkturer havde vedvaret. Men dette var langtfra Tilfældet, thi efter den i 1807 udbrudte Krig indtraf en Periode, hvori de fleste Trælasthandlere var sin Undergang nær. og hvori Skove og Saugbrug var saagodtsom va-rdilose, Dertil kom for det første Pengevæsenets uheldig»* Forvirring og dernæst, at der efter Freden i 1814, indtraadle end siettere Tider for Trælasthandelen.

Til ludskud at Boet

Morges Barde blev af 15.000 Spd.. ih under de nu

derhos Fideikommisset paalignet el t var saaledes ikke at undres over.

forandrede Forhold

havde

saavanskeligt for at udrede de Legater, hvormed det havde belastet sig. Hertil kom. at en af Ankers Broderbørn. Morten Anker paa Frogner, vandt en Hoiesteretsdom af ote November 1818 for. at 1 Rd. dansk Kurant skulde liave en \rærdi. ikke af '/2, men af4/.-, Spd. — de saakaldte Firemarksdalere: — alene paa Grund heraf • maatte Administrationen aarlig udbetale 5400 Spd. mere end oprindelig beregnet.

Efter hvad Bernt Moe oplyser, begik ogsaa Administrationen tiere Feilgreb: saaledes lod den i Begyndelsen Livrenterne udbetale — ikke af Stiftelsens Indkomster, hvilket af Testator var udtrykkelig foreskreven, men af selve Iva-jAt alen. I Henhold til Testamentets £ 24 paatog Administrationen sig ogsaa at udrede en aarlig Udgift til Universitetet, af d a 7000 Spd., ligesom den ogsaa gav sig ifærd med at understøtte Enker, Studerende og Fattige men desværre uden at iagttage Testamentets Forskrift om. at ikke alene al Gjæld skulde være betalt, men endog saa stor Kapital være indvunden, at den hele Stiftelse dermed kunde holdes i Drift 1 Aar — forinden noget Legat udbetaltes. Andre Uheld stødte ogsaa til :

Saaledes rammedes Fideikommissets Bordtomt i Kristiania den 4de Mai 1819 af en Ildebrand, der odelagde Planker oo; Bord, takseret til ved Salg at indbringe 20,000 Pund Sterling eller 900,000 Kroner, der saaledes gik fioiten.

Det udenlandske Trælastmarked indbragte i Løbet af 2 Aar, nemlig i 1808 og 1809 aldeles intet, saa de til England og Frankrig udskibede Ladninger ikke blev afsatte, men maatte losses iland igjen ved Hjemkomsten hertil. Paa Grund af alle disse Uheld var Boets Indtægter i Aaret 1819 ikke tilstrækkelige til at dække Udgifterne, der nu var stegne til 45,000 Spd. om Aaret, hvorfor Administrationen under 19de December s. Aar — netop 18 Aårsdagen efter Testamentets Affattelse--maatte erklære Fideikommisset Fallit og overgive det til lovlig Deling ved en Skiftekommission. Denne gav sig nu ifærd med at sælge Boets 142 faste Eiendomme og dets øvrige Varer og Effekter. Efter 12x/-> Aars Arbeide afsluttede denne sin Virksomhed i 1842 med følgende Resultat:

Boets Administration og Skifte-Omkostninger maatte udbetales med omtrent .... 244.000 lid.

Dets Pantekreditorer fik deres Fordringer heltudbetalte med omtrent.......................*204,000 Ed.

De ovrige Kreditorer fik noget over 59 %, eller

tilsammen omtrent...........................310.000 ..

Disse Beløb, tilsammen omtrent ...... 760,000 Ed..

gik saaledes over i Andres Eie og Renterne heraf kunde altsaa ikke anvendes efter Testators Plan. nemlig til offentligt Brug eller Gfodgj ørenhed.

Man maa virkelig glæde sig over, at Bernt Ankers Død fandt Sted, inden de uheldige Tider indtraf, — saa at han blev sparet for den Sorg at se sin stolte Bygning ramle sammen, hvis den ikke under hans Bestyrelse kunde have

holdt sig gjennem de vanskelige Aar.

Trækker man det sidstnævnte Belob Ira Fideikommissets Masse i 1832. saa faar man en Rest af omtrent 256,000 Spd.. hvilken Sums E enter efter forskjellige Høiesteretsdomme og Skifteafgjøreiser samme Aar tilfaldt Slægten at oppebære

— uden Hensyn til Kjon — i et Forhold, der var bleven fastsat i det foran omtalte Forlig af 1806. Kapitalen benævnes Bernt Ankers Bro der bo ru s og Descendenters Midler. Ifølge en i disse Dage modtaget velvillig Oplysning om disse Midlers nuværende Størrelse, udgjør de for Tiden hen-imod 229,000 Spd. olier 915.000 Kr., altsaa or do formindskede med ende! Tusinde Spd. siden 1832. Denne Formindskelse har sin væsentlige Urund deri. at eu Lod. der blev ledig i 1849

— ifølge Høiesteretsdom at 18de 51 art- 1853 — tilfaldt det Ankerske Fideikommis. Dette, der var -hittet 1832. traadte nu for et Øieblik atter i Virksomhed for at fordele den indvundne Sum mellem Fideikommissets Kreditorer.

Midlernes Renter uddeles nu i 3 Hovedlodder, nemlig til:

1. Bernt Ankers Brodersøn. Morten Ankers Descendenter, der fortiden tæller 21 Individer med. 'Vi.-,.

2. Bernt Ankers Broderdatter. Omvinde Karen Wedel-.JaiisbergsDeseendenter, der fortiden tæller 3 Individer, med -'/i:,.

3. Bernt Ankers Broderdatter. (feneralinde Karen Nilsens Descendenter, der fortiden taller 1 Individ, med 4/is.

Renterne fordeles nu paa 27 Individer. Da disse har Tilsammen 83 Børn. saa vil Renterne allerede i næste i tene-ration blive at uddele til mere end 3 (.fange saa mange som nu. Administrationsomkostningerne udgjør fortiden 1652 Kr. aarlig.

Samtlige Midler henstaar mod Pant i faste Eiendomme.Ifald Antallet af de omhandlede Descendenter med Tiden skulde tiltage, hvilket jo ikke er usandsynligt, saa vil Renterne af de Ankerske AI i eller altsaa blive at fordele til flere og flere Individer {'af forskjellige Familinavne) og følgelig med mindre og mindre Beløb til liver enkelt. Den nu eksisterende sørge-lige Rest af Bernt Ankers Fideikonnnis gaar saaledes efter al Rimelighed kun en lidet nyttebringencle Fremtid imode.

Jeg havde nær sagt. at det er en Trøst ad vide, at Fidei-kommisset fra 1805 indtil det gik Fallit i 1819 har skjænket store Kapitaler — dels til det offentlige og dels til Understøttelse af Trængende. Af disse Kapitaler skal jeg nævne Følgende:

c_j

Til det Ankerske AVaisenlius i de mevnte Aar

Tilsammen omtrent...................88,000 Rd.

Til Studenter og Disciple. Enker og Fattige

Tilsammen omtrent . . ..J 0 f .000 ..

Til Universitetet i Tidsrummet fra 1818 -19

Tilsammen omtrent................... 98.000

Til Landets Forsvar i 1808 omtrent . . . 10.000 ..

Til Arbeidsanstalteu.,Christian Augusts Minde" i den saakaldte ..Mangelsgaard" i Kristiania omtrent........................ 0,000 ..

Tilsammen omtrent 298.000 Rd.

At Krigsskolen fremdeles benytter Ankers gamle Hus. har jeg omtalt

Hvad Palæet angaar. saa tilhører ogsaa det Staten. Der staar nemlig i § 15 i Ankers Testamente: ..Mit Huns. jeg boer i. skal gives til offentligt Brug”. 1 1800 blev det sat til Raa-dighed for Kongehuset, der fremdeles disponerer derover. Huset indeholder 50 \ æreiser, foruden en 12 til 11 Aflukker og andre Rum samt ydre Bekvemmeligheder. Det blev i 1850 assureret for noget over 29,000 Spd. og i 1808 for noget over 82,000 Spd.. altsaa for omtrent 01/2 {.lange saameget som det blev værdsat for i 1804.

Privat liar jeg imellem bort det Sporgsmaal blive fremsat, hvorledes det vil gaa Palæet, ifald Staten ikke længere vilde beholde det. Enkelte har ytret den Mening, at Eiendommen isaafald maatte falde tilbage ti! det hensovede Ankerske Fidei-kommis, der altsaa paanv maatte træde i Virksomhed for al sælge Gaardeu og fordele Salgssummen mellem FideikommissetsKreditorer, blandt hvilke Bernt Ankers Arvinger er inderes-serede for omtrent en Trediede].

Jeg for ruin Del formoder, at Staten — i Henhold til Testamentet — altid vil beholde Palæet til offentligt Brug. Men skulde det absolut ville blive denne Eiendom kvit, maa Høiesteret formentlig afgjore, hvorvidt Staten har Salgsret eller ei over Bygningen.

Tilsidst vil jeg nævne, at der af Bernt-Anker findes mange oliemalede Portræter. .Jeg for min Del har Rede paa 18 saa-danne, maaske findes der flere. Enkelte af dem har stort Værd, 1. Eks. det der hænger i Nationalgalleriet i Kristiania, malet af Professor duel.

Idet jeg nu afslutter mit Foredrag over Bernt Anker, tillader jeg mig at citere et Toliniers Vers, der er anbragt under et af hans Portræter, det lyder saaledes:

„Ved Aand og Dyd du blev vort Lands og Alders

Æ r e

For sild i g st Efterslægt dit Navn vil elsket være".

Tilsidst vil jeg bede om at maatte fa-a meddele et Brev, som jeg har havt den Ære at modtage fra en aandrig, yngre norsk Forfatterinde, der havde gjort sig bekjendt med den Biografi, -som jeg nu har foredraget, hvilket Brev viser en saa selvstændig Opfatning af Bernt Ankers Personlighed, og som desuden er affattet i et saa kjærnefuldt og mesterligt Sprog, at jeg med Tryghed tor forudsætte, at det maa interessere.

Brevet lyder saaledes:

Kristiania, (»te December 1*sl.

„Allerede af Fru Dunkens Fortællinger og Erindringer havde jeg faaet det Indtryk, at Bernt Anker var meget mere begavet og godhjærtet end forfængelig. At han var en dygtig og betydelig Mand og især en ægte norsk Nordmand — med klart Syn og opofrende Hjærte for sit Lands Velfærd og Tarv og nidkjær for at fremme dets Frihed og Fafhængighed — det erfarede jeg med Glæde af Deres Biografi af ham.

Skulde jeg have noget at sige paa dette, da er det, at De kalder Fvillie mod den norsk-danske Union", hvad der synes mig kunde fortjene et ædlere Navn.

Jeg har været opfyldt af Tanken paa denne Mands underlige Skjæbne i Liv og i — Død, kunde man gjerne sige. Detmeste af. hvad der kunde vedligeholde et ..forfængeligt Minde1' om ham, er veiret hen: hans fyrstelige Formue sivede bort. da hans Dygtighed ikke længere holdt den sammen og kom ikke dem tilgode, der for dens Skyld vilde velsignet og vedligeholdt hans Minde, hans Skrifter staar puttet bort i et andet Land, som han, Patrioten helst vilde have kaldt et fremmed Land, — ja ligetil hans Kiste, saa har den ikke kunnet faa nogen Hædersplads i den Bv, som skyldte ham saa meget.

Men han har faaet en større Oprejsning: Det underlige er skeet, at af Pengemanden er Ideerne bievne igjen. Alt hvad han arbeidede for: Bank, Universitet og fremfor alt sit Lands Uafhængighed blev naaet — over. hvad han kunde vente; men fordi han havde disse Ideer og arbeidede og ofrede for dem forud for de fleste af sine samtidige — derfor tilkommer der hans Navn en Hædersplads i vor Historie.

Selv det h held, der fulgte lians personlige Dispositioner, giver ham et tragisk Skjær, der endmere tjener til at adle Manden, og det forekommer mig. at det at høre med i Fædrelandets Friheds- og Uafhængigheds- og Fremgangs-Historie, det er — med eller uden efterladt Formue, med eller uden U ravmæle det stors te, en god Patriot kan naa.

Derfor bor han ogsaa sættes paa den Plads i sine Landsmænd* Taknemmelighed og Hi uagtelse, som han saa vel har fortjent. At De har den Ære at være Bernt Ankers Slægtning er efter min Mening en Betingelse mere og ikke, som De antydede, en Hindring for at skildre ham. Den romerske Skik. at det var den afdødes Son, som holdt Lovtalen over ham. forekommer mig naturlig og meget tiltalende.

•leg tror — om jeg tor sige min ringe Mening, at De kan medtage flere Detaljer af hans Breve cg Skrifter, end De har gjort. Han tiltaler og interesserer og den diskrete Maade. hvorpaa De snarere holder hans Ros tilbage, opiiver end mere Tilhørernes SympathiL

Af Kammerherre Kapt. **C. J. Anker** er endvidere udgivet paa undertegnede Boghandels Forlag:

Oberst

Nicolaj Tidemands Optegnelser

om sit Liv og sin Samtid i Norge og Danmark

1766—1828.

Med Forfatterens Portræt.

Heftet Kr. 3,20; indb. Kr. 4,40.

„Ny illustreret Tidende”: » — — et Arbeide, der fortjener den største Opmærksomhed hos alle, som interesserer sig for vort Lands Historie. Det er et af disse, hos os desværre endnu altfor faatallige, Arbeider, som samtidig er Kildeskrifter af fortrinlig Art for de historiske Forskere og underholdende og interessevækkende Læsning for den dannede Almenhed, fordi de giver intelligente og indsigtsfulde Samtidiges Fremstilling af et Lands indre Historie, som Forfatterne selv har været Øjenvidner til eller endog Deltagere i. Oberst Nicolaj Tidemand (f. 1766, død 1828) har i literære Kredse længe været kjendt som en af de bedst begavede og kundskabsrigeste Officerer, den norske Hær nogensinde har talt indenfor sine Officersrækker. — — Alle Venner af vort Lands Historie vil derfor hilse Udgivelsen af hans Erindringer velkommen. Hans Fremstillings egne Egenskaber og de Begivenheders Karakter og Betydning, han drager ind under sine Betragtninger, vil gjøre Oberst Tidemands Optegnelser til et af de værdifuldeste og interessanteste Bidrag til vort Lands Historie i Slutningen af førrige og Begyndelsen af dette Aarhundrede.«

„Aftonbladet” (svensk): « — — Skrifna på ett enkelt, kraftigt och flärdfritt språk, ibland ej utan en anstrykning af humor, hafva dessa minnen sitt stora interesse till följd af berättarens skarpa iagttagelser öfver de märkvärdige händelser, som passerede under denna for de nordiska landen ödesdigra tidsperiod. För oss Svenskar har hans välvilliga uppfattning af Sverige och Karl Johan en särskild dragningskraft. — Hvad som i hög grad förökar arbetets värde är de särdeles förträfliga biografiska notitser och namnregister, hvarmed utgifvaren riktat densamma, och man måste vara kammarherren Anker tacksam för desse bidrag till var nordiska memoireliteratur, under den säkra förhoppning att han ej fortsättas i sina bemödanden att bevara minnena af Nordens framfarne store män.«

„Dagbladet" dansk): » — — Tidemand forekommer os at være et godt Exempel paa, hvorledes den norske Selvstændigheds og Nationalitets Følelse paa de Tider begyndte at røre sig og mange af hans Udtalelser vidne

om hans Stolthed over at være norsk. - Mangen af Udgiveren meddelt Notits vil være Forskkerne af den Tids Historie kjærkommen og i det Hele yde Læseren et Bidrag til bekjrndte Personers Karakteristik.«

P. T. Mallings Boghandel.

Kammerherre Bernt Anker. 1746—1805Fru Mathia Anker, f. Collett. 1737—1801.